

Türkiye’de Freelance Gazetecilerin Çalışma Koşulları^{1,2}

Serpil ÇİĞDEM (<https://orcid.org/0000-0002-1600-8547>), Department of Marketing and Advertising, Sakarya University of Applied Sciences, Turkey; e-mail: serpilcigdem@subu.edu.tr

Ekrem ERDOĞAN (<https://orcid.org/0000-0002-3480-4758>), Department of Labour Economics and Industrial Relations, Sakarya University, Turkey; e-mail: eerdogan@sakarya.edu.tr

The Working Conditions of Freelance Journalists in Turkey^{3,4}

Abstract

This study aims to analysis the working conditions of freelance journalists in Turkey. In this study, a mixed research design was adopted. Quantitative data were taken from the survey conducted with 300 freelance journalists and qualitative data were taken from one-to-one interviews with 15 freelance journalists. In addition, the data obtained from the expressions of the experiences of freelance employees in the activities carried out periodically with the “Ofissizler” and platform of Dünyaada Mekân, which is the common solidarity network of freelancers, were also added. While the survey data were analysed with SPSS 20.0 package program, qualitative data were analysed with descriptive analysis technique. As a result of the research, it was revealed that freelance journalists’ roles changed in the sector. For instance, digital developments provide the opportunity to develop new skills in new jobs and careers, on the other hand, precarious work become widespread in the sector and they are experiencing important problems related to wages, social security, job security and union organization. On the whole, it is one of the first studies to present quantitative data among freelance journalists and it is unique in terms of addressing the issue not only in the context of labour relations but also in the transformation of journalism profession.

Keywords : Gig Economy, Freelance Work, Journalism.

JEL Classification Codes: J21, J81, L86, L14.

Öz

Bu çalışma, Türkiye’de freelance gazetecilerin çalışma koşullarının analizini yapmayı amaçlamaktadır. Çalışmada karma araştırma deseni benimsenmiştir. Araştırmada nicel veriler 300 freelance gazeteci ile gerçekleştirilen anket uygulamasından ve nitel veriler ise 15 freelance gazeteci ile gerçekleştirilen birebir görüşmelerden elde edilmiştir. Çalışmaya aynı zamanda freelance

¹ Bu çalışma, Doç.Dr. Ekrem Erdoğan danışmanlığında ve Serpil Çiğdem tarafından Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim dalında yürütülen “Türkiye’de Serbest (Freelance) Gazetecilerin İşgücü Piyasası Analizi” başlıklı doktora çalışmasından türetilmiştir.

² Bu araştırma, Sakarya Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi Koordinatörlüğü’nce kabul edilen 2018-2-9-27 numaralı proje kapsamında desteklenmiştir.

³ This study is derived from a PhD thesis entitled that “Labour Market Analysis of Freelance Journalists in Turkey”, written by Serpil Çiğdem under the supervision of Assoc.Prof. Ekrem Erdoğan, conducted in the Department of Labour Economics and Industrial Relations at Sakarya University, Institute of Social Sciences.

⁴ This research was supported within the scope of Project 2018-2-9-27, which was accepted by Sakarya University Scientific Research Projects Coordination Unit.

çalışanların ortak dayanışma ağı olan 'Ofissizler' ve 'Dünyada Mekân' platformu tarafından periyodik olarak gerçekleştirilen etkinliklerdeki freelance çalışanların deneyimlerine ilişkin anlatımlarından elde edilen veriler de eklenmiştir. Anket verileri SPSS 20.0 paket programı ile nitel veriler, betimsel analiz tekniği ile analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda freelance gazetecilerin sektördeki rollerinin değiştiği, dijital gelişmelerin iş ve kariyerlerinde yeni beceriler geliştirme fırsatı sağladığı, diğer taraftan sektörde güvencesiz çalışmanın yaygınlaştığı ve ücret, sosyal güvenlik, iş güvenliği, sendikal örgütlenme konularında önemli sorunlar yaşadıkları ortaya konulmuştur. Bütüncül olarak bakıldığında freelance gazetecilere yönelik yapılan araştırmalar arasında nicel veri sunan ilk çalışmalardan biri olması ve sadece çalışma ilişkileri bağlamında değil aynı zamanda gazetecilik mesleğinin dönüşümü açısından konuyu ele alması açısından özgün bir çalışmadır.

Anahtar Sözcükler : Gig Ekonomisi, Freelance Çalışma, Gazetecilik.

1. Giriş

Son yıllarda gig ekonomisi ve freelance çalışma konusuna ilginin giderek arttığı görülmektedir. Aslında gig ekonomisi yeni bir kavram değildir; ancak gittikçe daha fazla sayıda kişi gig ekonomisi olarak adlandırılan geçici, kısa süreli, parça başı işlerde freelancer olarak çalışmaktadır. Bu durum sürekliliği olan istihdam imkânlarının azalmasından ve üretici ve tüketiciler arasında doğrudan işlem yapılmasını sağlayan yeni teknolojilerin gelişmesinden kaynaklanmaktadır. Dijital emek piyasasının ortaya çıkışı, üretici ve tüketicilerin daha hızlı ve kolay bir araya gelmesini ve çalışanların gerçek zamanlı müşteri taleplerine göre çeşitli işler yapmalarına olanak sağlamaktadır.

Gig ekonomisinde standart dışı istihdam düzenlemeleri kapsamında yer alan freelance çalışanlar, çeşitli müşteriler için geçici, sözleşmeli veya proje bazlı çalışmalar yapan kişilerdir (Smith & Halpin, 2019: 283). Bir işçinin ve bir işverenin bulunduğu geleneksel istihdam modelinde çalışanlar, belirsiz süreli sözleşmeler ile çoğunlukla işverene ait bir işyerinde, tam zamanlı ve sosyal güvenlik sistemi kapsamında çalışmaktadır. Fakat küreselleşme ve artan rekabet, iletişim ve ulaşım teknolojilerindeki gelişmeler, sermayenin küresel düzeyde mobilizasyonunu mümkün kılarken esnek örgütlenme imkânına da sahip olmasını sağlamaktadır (Stanford & Vosko, 2004: 8; Emirgil, 2010: 225). Son yıllarda esneklik uygulamaları, kendi hesabına çalışanların sayısındaki artış ve uzaktan çalışmaya imkân sağlayan teknolojilerin gelişmesiyle birlikte işgücü piyasasında radikal bir değişim yaşanmaktadır. Bu süreçte kendine güvenen, risk alma cesaretine ve girişimci vizyona sahip ve sınırların ötesinde bir kariyer yolculuğuna çıkabilen yeni nesil işgücü (McRobbie, 2002: 98; Brown, 2009) ortaya çıkmaktadır. Fakat bu yeni ekonomi, aynı zamanda güvencesiz işlerin (Morgan & Nelligan, 2018) normalleştiği yeni bir anlayışı da ortaya çıkarmaktadır. Özellikle medya endüstrisi, yapısı gereği esnek çalışmanın fazla olduğu bir özelliğe sahiptir. Ancak, son yıllarda, medyada işin doğası belirgin bir biçimde değişmiş ve medyada istihdam daha da güvencesiz bir hal almıştır (Walters vd., 2006: 2).

Tüm dünyada freelance ve diğer atıpkı çalışan gazetecilerin sayısında bir artış gerçekleşirken Türkiye'de gazetecilik pratiğine yönelik gerçekleştirilen çoğu araştırma, tam zamanlı çalışan gazetecilere odaklanmaktadır. Oysa Türkiye'de de medya sektöründe, mali

krizin etkisiyle gazetecilerin istihdam olasılığı azalmakta ve dolayısıyla freelance çalışanlar gibi atipik gazetecilerin sayısı giderek artmaktadır (Uzunoğlu, 2018: 206; Çiğdem & Erdoğan, 2019). Ancak Türkiye'de freelance çalışma, iş yasalarında tanımlanmış hiçbir işgücü statüsüne uymamaktadır. 5953 Sayılı Basın İş Kanunu'nda yer alan gazeteci tanımı da freelance işgücü statüsünü tam olarak tanımlamamaktadır. Bu nedenlerden dolayı freelance gazeteciler, çalışma hayatında her türlü riske karşı savunmasız kalmaktadır.

Bu çalışma; Türkiye'de freelance gazetecilerin çalışma koşullarını analiz etmeyi amaçlamaktadır. Genel olarak freelance gazetecilerin çalışma koşullarını ortaya koyabilmek için araştırmada "istihdam, işsizlik, ücret, çalışma saatleri, iş yaşam dengesi, motivasyon ile başarılı bir kariyer yaratma ve sürdürme fırsatları" parametreleri çerçevesinde oluşturulan nicel ve nitel araştırma soruları kullanılmıştır. Türkiye'de bu konuda yapılan az sayıda nitel çalışma vardır. Buna karşılık nicel verilerin toplandığı çalışmalar yok denecek kadar azdır. Çalışma koşulları ile ilgili oluşturulan alt parametreler hakkında genel bir bilgi seviyesine ulaşmak için alanın daha geniş kapsamlı olarak taranması gerekmektedir. Bu nedenle bu araştırmada hem nicel ve hem de nitel veriler toplanmıştır. Ayrıca çalışmada sadece çalışma ilişkileri bağlamında değil aynı zamanda gazetecilik mesleğinin dönüşümü açısından da konunun ele alınması önem arz etmektedir. Gazeteciler ne el emeği ile ne de tam anlamıyla fikren çalışanlara benzemektedir. Bu yüzden gazeteciler için özel bir statü tanınması gereği duyulmuştur. Gazetecilere yönelik yapılan çalışmalar, ağırlıklı olarak gazetecilik pratikleri ve etik üzerinde yoğunlaşmakta çalışma ilişkileri boyutu ihmal edilmektedir. Oysa çalışma ilişkilerindeki değişimler gazetecilerin çalışma pratiklerine ve mesleki kimliklerine etkisi oldukça fazla olmaktadır.

Çalışmada ilk olarak gig ekonomisinde freelance çalışma ve konu ile ilgili literatür verilmiştir. Daha sonra yöntem konusu detaylı olarak anlatılmıştır. Son olarak da araştırmanın bulguları yorumlanmış ve sonuçları aktarılmıştır.

2. Kuramsal Çerçeve ve Literatür Araştırması

Gig ekonomisi kısa süreli, geçici işlerin olduğu esnek bir piyasayı nitelendirmek için kullanılan bir kavramdır. Teknolojik gelişmeler ile birlikte dijital emek platformlarının ortaya çıkışı gig ekonomisinin genişlemesine yol açmaktadır. Bu bölümde, gig ekonomisinde freelance çalışanlar konusu açıklanarak konu ile ilgili literatür araştırmasına yer verilmiştir.

2.1. Gig Ekonomisinde Freelance Çalışanlar

Gig ekonomisi, işverenler ve freelance çalışanlar arasındaki kısa süreli, geçici, görev temelli işlerin olduğu piyasayı tanımlamaktadır. Gig ekonomisi aslında yeni bir durum değildir. Gig işler her dönem olmuştur. Ancak özellikle akıllı telefon teknolojisinin gelişimiyle birlikte gig ekonomisi son yıllarda giderek büyümektedir. Gig işler, başta müzik endüstrisinin temel özelliği olmakla birlikte bugün medya sektörü dahil birçok sektörde görülmektedir. Özellikle standart, uzun süreli işlerden ziyade parça başı işlerin yapıldığı diğer sektörlerde de yaygınlaşmaktadır (Moore, 2018: 7; Istrate & Harris, 2017: 3) ve gig

ekonomisi, genellikle, çeşitli standart dışı çalışma türlerini ifade etmek için kullanılmaktadır. Tarihsel süreç içerisinde tam zamanlı çalışma formuna uymayan iş düzenlemeleri hep var olmuştur (Kalleberg, 2000: 342). Fakat literatürdeki tartışmalara bakıldığında son yirmi yılda standart dışı istihdam biçimlerinde çalışanların oranında önemli bir artış olduğu görülmektedir (Tucker, 2012: 12).

“Standart istihdam ilişkisi” düşüncesi, 19. yy.’ın ikinci yarısından itibaren bağımlı ve kendi hesabına çalışma arasındaki yasal ayrımı oluşturmaya yönelik ortaya çıkmıştır. Ekonomik değişimlerle birlikte ortaya çıkıp evrimleşen bu düşünce hem yasanın içeriğinde hem de hukukun doğasındaki tedrici bir değişimle (Deakin & Wilkinson, 2005: 26) birlikte günümüze kadar gelmiştir. Bu evrim süreci hala devam etmektedir. Dijital çağın ortaya çıkışı, istihdam ilişkilerini yeniden değiştirmektedir. Bu süreçte ilk emareler tele çalışma kavramı ile ortaya çıkmıştır (Gabel & Mansfield, 2003: 304). Teknoloji iş organizasyonlarını, çalışanlara daha az gerekli kılabilecek şekilde dönüştürerek yeni istihdam ilişkileri yaratmaktadır (Todolí-Signes, 2017: 194). Kalleberg (2011: 83) Amerika Birleşik Devletleri’nde “piyasa odaklı, serbest istihdam ilişkilerinin” giderek büyümesine dikkat çekmektedir. Benzer bir biçimde Friedman (2014: 174) Amerikan ekonomisi ve emek ilişkilerindeki uzun vadeli istihdam ilişkilerinin düşüşüne ve gig ekonomisi olarak adlandırılan piyasanın yükselişine vurgu yapmakta ve 2005-2013 yılları arasında istihdam artışının %85’inin gig ekonomisinden kaynaklandığını ileri sürmektedir. İngiltere’de de kendi hesabına çalışma, işgücünün büyük ve giderek daha da büyüyen bir parçasını oluşturmaktadır. Günümüzde toplam işçilerin %15’i, yaklaşık beş milyon insan, kendi hesabına çalışmaktadır. Burada kendi hesabına çalışmadaki yükseliş, istihdam oranının artmasında da önemli rol oynamaktadır (Mellows-Facer vd., 2017: 4).

Batı ekonomilerinde gittikçe daha fazla sayıda işçi “gig ekonomisi” olarak adlandırılan ve çeşitli kendi hesabına çalışanlardan oluşan esnek bir işgücü piyasasına adım atmaktadır. İşgücü piyasasında çok sayıda profesyonel, işletmelerle uzun süreli bağlantı kurmak yerine geçici sözleşmelerle istihdam ilişkisini düzenlemektedir (Barlage vd., 2019: 4). Standart istihdamda hakların elde edilmesi zamana ve yapılan işlere bağlıdır. Burada çalışan bir kişinin gelecekteki pozisyonu ve ödülleri mevcut performansına göre şekillenmektedir. Oysa gig ekonomisinde işgücü, zaman ve geçmiş deneyimlerinden bağımsız olarak talep doğrultusunda belirli işler için görevlendirilmektedir. Herhangi bir güvence ve tazminat vaadi yoktur. Bu nedenle, gig ekonomisi, uzun vadeli ve resmi düzenlemeleri içeren sözleşmelerin yer aldığı ekonomiye ultra esneklik kazandırmaktadır. İşverenler, işgörenleri şirketin bir parçası haline getirmek yerine, talep koşullarına göre istihdam etmektedir. Böylece istihdam ve ücretler daha esnek hale getirilerek işverenlerin ekonomik dalgalanma sürecinde karşı karşıya kalacağı riskler işçilere aktarılmaktadır (Friedman, 2014: 172). Freelance çalışanlar, gig ekonomisinde ekonomik faaliyetlerin önemli bir bölümünü oluşturan gig işçiler kapsamında yer almaktadır. Freelance çalışanlar, çeşitli müşteriler için geçici nitelikteki kısa vadeli işlerde çalışan, bir dizi işverene tecrübeleri, becerileri ve uzmanlıklarına dayalı hizmetleri satan kendi hesabına çalışanlardır. Freelance çalışanların herhangi bir işverene ya da şirkete uzun vadeli sözleşme taahhütleri olmamaktadır. Tipik bir freelance çalışmanın doğasında süreklilik ve devamlılık arz eden işler yerine, süresiz ve belirli aralıklı gerçekleştirilen işler yer almaktadır. Nitekim bu özellik, kendi hesabına

çalışmanın en önemli ve gerekli niteliğini yansıtmaktadır (Platman, 2004: 577-578; Fudge, 2003: 36; Burke vd., 2008: 94). Freelance kavramı, ilk olarak Orta Çağ’da ödeme yapmaya hazır olan asil adama mızraklarını sunan askerleri tanımlayan bir terim olarak ortaya çıkmıştır. Free-lances (özgür-mızraklar) kavramı, o dönemde, herhangi birine bağlı olmayan özgür ajanları tanımlamak için kullanılmıştır. Freelance kavramının özünde özerklik, özgür olma duygusu yer almaktadır. Nitekim günümüzde de freelance kavramına yönelik yapılan yeni tanımlamalar bu özerklik fikrini hala korumaktadır (Platman, 2004: 577-578). Freelance terimi, özellikle kültür ve medya sektörlerindeki mesleklerde oldukça yaygındır. Bunlar arasında gazetecilik (Baines, 1999), televizyon ve radyo (Dex vd., 2000, Saundry vd., 2007), film (Davenport, 2006), halkla ilişkiler (Tench vd., 2002), çeviri hizmetleri (Fraser & Gold, 2001), tasarım (Henninger & Gottschall, 2007) ve sanat (Menger, 1999) sayılabilir.

2.2. Literatür Araştırması

Son yıllarda hem akademik yazında hem de emek dünyasında gig ekonomisi ve freelance çalışma konusuna ilgi giderek artmaktadır⁵. Bu konuda çalışan araştırmacıların bir kısmı konuyu çalışma ilişkileri açısından incelerken diğer kısmı ise girişimcilik açısından ele almaktadır. Freelance çalışma konusunu çalışma ilişkileri açısından ele alan araştırmalar genellikle freelance çalışanların güvencesiz çalışma koşullarına odaklanırken (Cohen, 2016: 26), girişimcilik yaklaşımıyla ele alan yazarlar ise freelance çalışanları yetersiz performans gösteren girişimciler olarak görmektedir (Welter, 2011). Girişimcilik perspektifi ile konuyu ele alan çalışmalar freelance çalışanları genellikle herhangi bir çalışmanı olmayan kendi hesabına çalışan olarak gören, onları işçi statüsü içerisinde değerlendirmeyen bir anlayışa sahiptir (Burke, 2011: 2).

Freelance gazetecilere yönelik yapılan bir kısım araştırma (Baines, 1999; Dex vd., 2000; Gill, 2007; Nies & Pedersini, 2003; Platman, 2004; ILO, 2014; Cohen, 2011; Deuze, 2005) freelance çalışanların sayısındaki artışı güvencesizlik boyutunda ele alarak gazetecilerin mesleki kimliğinin aşamalı olarak aşındığına vurgu yapmaktadır. Özellikle başta Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) ve Uluslararası Gazeteciler Federasyonu (IFJ)’nin yayımladığı raporlar olmak üzere son yıllarda medya endüstrisindeki prekerleşme sürecini freelance gazetecilerin çalışma deneyimleri üzerinden ele alan çalışmaların sayısında artış olduğu görülmektedir. 2006’da ILO’nun desteklediği ve IFJ tarafından gerçekleştirilen, gazetecilerin istihdam koşullarını ele alan raporda “gazetecilerin ve medya çalışanlarının giderek daha fazla sayıda a-tipik, freelance veya gündelik olarak istihdam edildikleri ifade edilmektedir (Walters vd., 2006: 4). Yine IFJ’nin, 2003’te Avrupa’da medya endüstrisinde freelance gazetecilerin sosyal ve yasal konularına ilişkin yayınladığı rapora göre,

⁵ Bu konuda daha ayrıntılı bilgi için bkz: Alkhatib vd., 2017; Dosen & Graham, 2018; EY Global, 2018; Friedman, 2014; Graham & Anwar, 2019; Green vd., 2018; Heeks, 2017; Huws vd., 2017; Lapanjuuri vd., 2018; Manyika vd., 2016; Minter, 2017; Moore, 2018; Muntaner, 2018; PwC, 2019; Rouse, 2016; Schmidt, 2017; Tawny, 2017; Todoli-Signes, 2017; Wood vd., 2019; Wood vd., 2018.

Avrupa'da freelance gazeteciliğin medyada en yaygın çalışma şekli haline geldiği belirtilmektedir (Nies & Pedersini, 2003: 5).

Bu durum medya kuruluşları açısından hem fırsatları hem de riskleri beraberinde getirmiştir. Edstrom ve Ladendorf (2012) dünya genelinde freelance gazeteci havuzunun büyüdüğünü, Willnat ve Weaver, (2014) medya kuruluşlarının ise bunu etkin bir şekilde kullanmak için çeşitli yollara başvurduklarını ileri sürmüşlerdir. Bu süreçte özellikle gazetecilik mesleğinin doğası üzerinde büyük etkiye sahip olan yeni üretim modelleri denenmektedir. Birçok gazeteci, bazı durumlarda işverenle aralarında tanımlı bağımlı bir iş ilişkisine rağmen, tam zamanlı çalıştırılmak yerine aynı görevlerde freelance olarak çalıştırılmaktadır (IFJ, 2012; Nies & Pedersini, 2003: 15). A-tipik bir çalışma biçimi şekline dönüşen freelance gazetecilik, medya kuruluşlarının gazeteciler üzerinde daha fazla kontrol sahibi olmalarını sağlamaktadır (Cohen, 2013: 7). Diğer taraftan Nahtigal (2008: 5) bu durumun medya çalışanlarının iş kalitesini olumsuz yönde etkilediğini ileri sürmüştür.

Freelance çalışanlar, medya ve kültür endüstrilerinde uzun yıllardır azınlık olarak hep var olmasına rağmen bu endüstrilerdeki başarı ve ticari kazanç, genellikle yeteneğe, insan yaratıcılığına ve uzmanlaşmış vasıflı işlere bağlı olmuştur. Fakat son yıllarda sektörde sözde 'atipik' tipik hale, 'standart' ise istisna haline gelmektedir. Dolayısıyla bu çalışma biçimi bir zamanlar özerklik ve işlerini kontrol etmek isteyen küçük bir yazar grubunun tercih ettiği alternatif bir seçenek iken medyada çalışmak isteyenler için giderek zorunlu bir seçenek haline gelmiştir (ILO, 2014; McKercher, 2009: 370; Nies & Pedersini, 2003: 5; Walters vd., 2006: 3). Henrik Örnebring, 2008-2009, 2010-2012 ve 2017 yıllarında gerçekleştirdiği yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşmelerden elde ettiği üç farklı veri kümesini yeniden analiz ederek dayandırdığı son çalışmasında, medya endüstrisinde freelance gazetecilerin sayısının giderek arttığını ve güvencesizliğin "yeni normal" haline dönüştüğünü ileri sürmektedir (Örnebring, 2018). Diğer yandan akademik literatürde freelance çalışmayı girişimcilik ekseninde ele alan ve freelance çalışanların girişimci açısından istihdam tecrübelerini ortaya koyan (Storey vd., 2005) ve freelance çalışmayı özgürlük, özerklik temelinde ele alan portföy kariyer odaklı çalışmaların da (Clinton vd., 2006; Handy, 1995) yer aldığı görülmektedir.

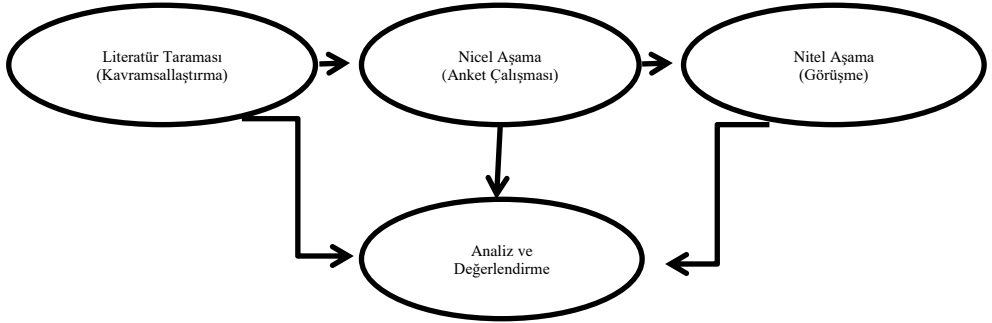
Batı literatüründe medya endüstrisinde freelance gazetecilere yönelik gerçekleştirilen akademik literatürde artış olmasına rağmen Türkiye'de medya sektöründeki dönüşümü freelance gazeteciler çerçevesinde ele alan çalışmaların sayısının oldukça az olduğu görülmektedir. Örneğin bu çalışmalar arasında Uzunoğlu (2018), haber ekonomisi alanında yaşanan belirsizlik ve Türkiye'de medya endüstrisinde gerçekleşen dönüşümü dijital haber platformları için içerik üreten muhabirlerin çalışma koşullarını güvencesizlik bağlamında ele alarak incelediği araştırma sayılabilir. Burada gazetecilik alanında güvencesizliğin yaygınlaştığı, bunun sektörde artan işsizlik, iş bulamama, iş arayışlarında zorluk yaşama gibi birçok durumdan kaynaklandığı belirtilmiştir (Uzunoğlu, 2018: 201).

Bu çalışmada medya sektörü çerçevesinde Türkiye'de freelance çalışanların çalışma koşullarına dönük bir alan araştırması yapılarak hem kuramsal hem de pratik açıdan literatüre katkı sağlanması hedeflenmiştir.

3. Araştırmanın Yöntemi

Araştırma, hem temel araştırma sorusu hakkında var olan literatür kaynaklarından derlenen (belgesel- documentary) hem de araştırma problemi hakkında gözlem, mülakat ve anket vb. ölçme araçlarıyla toplanan (ampirik) geçerli ve güvenilir verilere dayalıdır. Bu araştırmada saha araştırması nicel ve nitel verilerin birlikte toplandığı karma araştırma deseni benimsenerek gerçekleştirilmiştir. Karma yöntem araştırma tasarımı araştırmacılara, araştırma konusu ile ilgili daha derin bir bakış açısı sağladığı (Baki & Gökçek, 2012: 2; Sandelowski, 2000: 246) için tercih edilmiştir. Çeşitli karma yöntem desenleri bulunmaktadır. Bu araştırmada, sıralı açıklayıcı karma yöntem kullanılmıştır. Bu desen, alanla ilgili sınırlı bilginin olduğu araştırmalarda tercih edilmektedir. Öncelikle araştırma sorusuna yönelik konuyla ilgili bilgi toplayıp ön bilgi elde etmek amaçlanmış ve daha sonra elde edilen bulgulara göre nitel veriler toplanarak analiz edilmiştir. Nitel veriler, nicel verileri çoğaltmak ve detaylandırmak için kullanılmıştır. Verilerin analizi birbiriyle ilişkili olup veri yorumlama ve tartışma bölümlerinde birleştirilmiştir.

Şekil: 1
Araştırma Deseni

Araştırmada ilk olarak anket uygulaması yapılmıştır. Anketin temel amacı freelance çalışmayı tanımlamak ve freelance gazetecilerin çalışma koşullarına yönelik mevcut durumu analiz etmektir. Anket soruları işgücü piyasası bileşenlerinden oluşmaktadır. Sorular ilgili literatürden ve uzman görüşlerinden elde edilen verilerle özgün olarak oluşturulmuş ve pilot çalışma yapılarak uygulanmaya hazır hale getirilmiştir. Freelance gazetecilere ulaşmak için görüşülen kişilerin sonraki görüşmeler için kaynak kişi haline geldiği olasılık dışı örnekleme yöntemlerinden kartopu örnekleme yöntemi tercih edilmiştir. Kartopu örnekleme yöntemi, genellikle evrenin sınırlarının ve evrene üye olanların kesin olarak belirlenemediği durumlarda kullanılan bir yöntem olup öncelikle evrene dahil birisiyle temas kurulmasına, sonra zincirleme olarak her birinin temas halinde olduğu diğer kişilere ulaşarak örnek külenin çoğaltılmasına dayanmaktadır (Yazıcıoğlu & Erdoğan, 2014: 45).

Türkiye’de medya endüstrisinde freelance çalışmaya ilişkin farklı uygulamaların olduğu görülmektedir. Mevcut araştırmanın örnekleminde yer alacak katılımcılar “herhangi bir firma tarafından istihdam edilmeksizin haber fotoğrafçılığı, editörlük, yazarlık,

muhabirlik, videografi veya bunların birleşimi gibi çeşitli gazetecilik faaliyetlerinden gelir elde eden freelance gazeteciler" tanımı kapsamına dahil olan kişilerden oluşmaktadır. Ülkemizde freelance gazetecilere yönelik kayıtlı istatistiksel bir veri bulunmamaktadır. Aynı zamanda daha önce yapılmış nicel bir araştırma olmaması dolayısıyla freelance gazetecilere yönelik net sayı vermek zordur. Aynı zamanda Türkiye'de freelance gazetecilere Batı'dan farklı bir görünüm sergilemektedir. Bu yüzden freelance gazetecilere ulaşma noktasında zorluklar yaşanmış ve bu zorluğu aşmak için profesyonel bir araştırma şirketinden destek alınmıştır. Mevcut çalışmanın, Bilimsel Araştırma Projesi olarak değerlendirilmesi amacıyla Sakarya Üniversitesi Bilimsel Araştırma Proje Koordinatörlüğüne başvuru yapılmış ve çalışma Bilimsel Araştırma Projesi olarak kabul edilmiştir. Böylelikle anket sorularının profesyonel bir anket şirketi yardımıyla freelance gazetecilere ulaştırılması sağlanmıştır. Araştırma şirketi, 300 katılımcıya ulaştıktan sonra anket süreci sonlandırılmıştır. Araştırmacı tarafından hazırlanan anketin bir taslak sürümü, soruların geçerliliğini kontrol etmek için iki aşamadan geçirilmiştir. İlk olarak hazırlanan anket ile ilgili olarak Türkiye Gazeteciler Sendikası, Türkiye Gazeteciler Cemiyeti başta olmak üzere Sakarya Gazeteciler Cemiyeti yöneticileri ve Sakarya ilinde yerel iki basın organında çalışan gazeteciler ile görüşme yapılmıştır. Freelance çalışan 5 gazeteci ile de görüşme yapılarak anket soruları hakkında görüş alınmıştır. Aynı zamanda Sakarya Üniversitesi Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri ve İletişim Fakültesi Gazetecilik bölümlerinde görevli akademisyenlerle görüşülmüş ve anket sorularında gerekli düzeltmeler yapılmıştır. Anketin geçerliliğini ve güvenilirliğini test etmek için anket, dağıtım öncesinde, 126 freelance gazeteciye uygulanarak pilot bir çalışma yapılmıştır. Pilot çalışmada katılımcılara kartopu yöntemi ile ulaşılmıştır. Pilot çalışma sonrasında anket aracının işlevselliğiyle ilgili alınan geribildirimler neticesinde iyileştirmeler yapılmıştır. Araştırmada toplanan verilerin çözümlenmesi amacıyla "SPSS 20.0" paket programı kullanılmıştır. Veri analizinde; frekans dağılımları incelenmiştir. Freelance gazetecilerin işgücü piyasası analizini ölçmek için hazırlanan anket ölçeğinin Cronbach's Alpha Değeri, 0,950 olarak bulunmuştur.

Araştırmanın nitel aşamasında veriler görüşme tekniği ile elde edilmiştir. Bu çerçevede katılımcıların görüş ve deneyimlerini ifade etme özgürlüğü veren yarı yapılandırılmış sorularla görüşmeler yapılmış ve elde edilen veriler betimsel analiz tekniği kullanılarak çözümlenmiştir. Araştırmada kullanılan yarı yapılandırılmış görüşme soruları, önceden yapılan literatür taramaları sonucunda elde edilen verilere ve anket sonuçlarına dayanmaktadır. Araştırmanın nitel aşamasında görüşme yapılacak katılımcılar, amaçlı örnekleme yoluyla seçilmiştir. Amaçlı örnekleme, araştırma amacına en uygun bireyleri seçmeye olanak tanıyan ve genellikle nitel araştırmalarda en sık kullanılan örnekleme yöntemlerinden biridir. Toplam 15 freelance gazeteci ile derinlemesine görüşme yapılmıştır. Görüşmeler yaklaşık 25-45 dakika arasında değişen sürelerde yüz yüze gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın nitel süreçlerinin geçerlik ve güvenilirliğinin sağlanması açısından iç geçerlik (inandırıcılık), dış geçerlik (aktarılabirlik), iç güvenilirlik (tutarlık) ve dış güvenilirlik (tekrar edilebilirlik) çalışmaları (LeCompte & Goetz, 1982'den akt. Yıldırım & Şimşek, 2013: 289) yapılmıştır. Veri setinin daha görsel hale gelmesini sağlamak için araştırma sorularından ve araştırmanın kavramsal çerçevesinden yola çıkılarak veri analizi için bir çerçeve oluşturulmuştur. Bu çerçeveye göre verilerin hangi temalar altında düzenleneceği ve

sunulacağı belirlenmiştir. Her bir röportaj birçok kez okunarak veriler daha önce saptanmış temalar altında alıntı olarak kullanılmıştır (Tablo 1).

Tablo: 1
Araştırma Sorularının Oluşturulmasına Yönelik Sınıflandırma

	Literatür Taraması	Anket	Görüşme
Freelance Gazetecilerin İşgücü Piyasası Analizi <ul style="list-style-type: none">• İstihdam ve İşsizlik• Ücret• Çalışma Saatleri• Freelance Gazetecilik Nitelikleri ve Eğitim• Kariyer• Sendikal Temsil ve Toplu Pazarlık• Sosyal Güvenlik• Motivasyon	X	X	X

Verilerin kodlanması sürecinde görüşmeler öncesinde oluşturulan temalar dikkate alınarak kavramsal kodlamalar yapılmıştır. Daha sonra kavramlar arasındaki ortak noktalara dikkat edilerek tematik kodlamalar yapılmış ve temalar belirlenmiştir. Belirlenen temalar altındaki kodlar birbirleriyle ilişkili biçimde açıklanarak yorumlanmıştır. Katılımcıların konuya ilişkin özgün düşüncelerini ortaya koymak amacıyla da doğrudan alıntılara yer verilmiştir.

4. Araştırmanın Bulguları

Araştırmada veriler 300 kişiyle anket ve 15 kişiyle de derinlemesine mülakat yapılarak toplanmıştır. Bu bölümde araştırmanın nicel ve nitel aşamalarından elde edilen bulgular; demografik, istihdam ve işsizlik, ücret, çalışma süreleri ve iş yaşam dengesi, motivasyon, sendikal temsil ve toplu pazarlık, kariyer ve nitelikler ve sosyal güvenlik başlıkları altında yorumlanmıştır.

4.1. Demografik Bulgular

Anketi yanıtlayanların %48’i kadın, %51,7’si ise erkektir. Freelance çalışan kadınların oranı erkeklerin oranına yakındır. Eylül 2019 verilerine göre Türkiye’de kadınların işgücüne katılma oranı %34,9’dur (Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK], 2019)⁶. Bununla kıyaslandığında freelance gazeteciler arasında kadınların işgücüne katılım oranı yüksektir. Bu oranlar, freelance gazeteci olarak çalışan kadınların yaygınlığını vurgulayan daha önceki araştırmalarla da uyumludur. Massey ve Elmore (2011: 675) geleneksel haber ortamlarındaki uzun çalışma saatleri ve çalışma kültürü dolayısıyla sektörde özellikle işverenlerinden daha az destek sağladıklarını düşünen kadınlar için alternatif bir çalışma biçimi olduğunu öne sürmektedir.

⁶ TÜİK (2019), *İşgücü İstatistikleri, Eylül 2019*, <<http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=30688>>, 23.12.2019.

Araştırmaya katılanların yaş dağılımına bakıldığında örneklemin %52,3'ü 26-35 yaş aralığında olduğu görülmektedir. Anketin yapıldığı dönemde sadece %5,3'ü 46 yaş ve üzerindedir. Freelance gazetecilik özellikle gençler arasında yaygın olarak görülmektedir. Yeni mezunlar, kısa sürede tam zamanlı çalışacakları bir iş bulamadıkları için freelance gazeteci olarak sektöre giriş yapmaktadırlar. Franklin vd. (2005: 89), medya sektöründe çok sayıda freelance gazetecinin olduğu ve çoğunun kolejden veya üniversiteden mezun olan genç ve tecrübesiz gazetecilerden oluştuğunu belirtmektedir.

Araştırmaya katılanların çoğunluğu lisans derecesine sahiptir (%61). Bununla birlikte, %20,3'ü önlisans derecesine sahipken %13,7'si liseden sonra eğitim hayatına devam etmemiştir. Katılımcıların %64'ü bekâr statüsünde yer alırken %31'i evlidir. Freelance çalışma, doğası gereği güvencesiz bir çalışma biçimi olduğundan bakmakla yükümlü oldukları kişilerin varlığı nedeniyle evli olanların daha az tercih ettiği bir çalışma biçimidir. Araştırmaya katılanların %22,3'ü muhabirler, %20,7'si fotoğrafçılar ve %19,7'si de editörlerden oluşmaktadır.

4.2. İstihdam ve İşsizlik

Değişen işgücü piyasası dinamikleri, freelance çalışmaya ilişkin yeni uygulama biçimlerini ortaya çıkarmaktadır. Freelance çalışma, karmaşık bir konudur ve farklı uygulama biçimlerine sahiptir. Bu karmaşıklığın sonuçlarından biri de freelance çalışmaya ilişkin genel bir tanımlamanın yapılamamasıdır. Freelance çalışma, esasen bir kendi hesabına çalışma biçimi olarak görülmesine rağmen kendi hesabına çalışmadan farklı özelliklere sahiptir. Kendi hesabına çalışanlar, girişimcilikle özdeşleştirilmekte, kendi üretim araçlarına ve öz sermayesine sahip olan çeşitli işverenler için üretim faaliyetlerini gerçekleştiren kişiler olarak düşünülmektedir. Oysa freelance çalışanların çoğunluğunun kendine ait bir sermayesi ve üretim araçları bulunmamaktadır. Kansikas (2007)'a göre freelance çalışanların istihdam durumu muğlaktır. Freelance çalışanlar, işsiz statüsünde görülebileceği gibi eksik istihdam kapsamında da yer alabilmektedir.

Freelance gazeteci, bir işverene bağımlı olarak çalışmayan ürettiği haberleri bir veya birden fazla işverene satan kişidir. Oysa son yıllarda "sahte freelance çalışan" olarak tanımlanan belirsiz işgücü statüleri ortaya çıkmıştır. Bu kişiler ya niteliği dolayısıyla freelance çalışan özelliklerine sahip olmadığı halde freelancer olarak muamele görmektedir ya da pratikte işverenle aralarında tanımlanmış bağımlı bir iş ilişkisi kurulmuş olmasına rağmen işveren tarafından freelance gazeteci olarak çalıştırılmaktadırlar. Literatürde bu tür çalışanlara "sahte freelance çalışanlar" denilmektedir (Nies & Pedersini, 2003: 15). Bu kişiler, bir işverene ekonomik olarak bağımlı olmasına rağmen işgücü maliyetlerinden kaçınmak için freelancer olarak çalıştırılmaktadır. Görüşme yapılan gazetecilerin neredeyse tamamı benzer görüştedir. Bir gazeteci görüşünü şöyle açıklamıştır:

"Son yıllarda piyasada kendini freelance gazeteci olarak tanımlayan kişiler türedi. Bu kişiler belirli ajanslarla sözleşme yapıyor ve onlar için çalışıyorlar. Bu gazeteciler belirli ajanslara haber üretiyor ya da fotoğraf çekip gönderiyorlar. Eskiden kadrolu fotoğrafçıların ya da muhabirlerin yaptıkları işleri yapıyorlar ama ajansların kadrolu çalışanı değiller." (KG3)

İşten çıkarılmalarına rağmen aynı işveren ile freelance olarak çalışmaya devam eden gazetecilerin olduğu anlaşılmaktadır. İşverenlerin işgücü maliyetlerini azaltma girişiminde freelance çalışanların varlığı, işverenlerin bağımlı olmayan istihdam ilişkileri konusundaki yeni eğilimine uyum sağlamak için uygun bir ortam sağlamaktadır. Aynı zamanda freelance çalışma, işverenlere nispeten sosyal açıdan kabul edilebilir bir çözüm sunmaktadır. Çünkü freelance çalışma hem girişimcilere hem de çalışanlara özgürlük ve esneklik vadederek, özündeki güvencesizliği görünmez kılmaktadır.

İşgücü piyasasında farklı biçimlerde freelancer olarak çalışanlar bulunmaktadır. Tam zamanlı freelance çalışanlar olduğu gibi ek iş olarak freelance çalışan kişiler de yer almaktadır. Bu kapsamda katılımcılara sorulan sorulardan biri freelance gazeteciliği asıl işi olarak görüp görmedikleri olmuştur. Freelance gazeteciliği asıl işi olarak görenlerin oranı %67,7 iken katılımcıların %32,3'ü asıl işi olarak görmediğini belirtmiştir. İstihdam durumu konusunda önemli olan sorulardan biri de katılımcıların daha önce tam zamanlı bir işte çalışıp çalışmadığı hususudur. Bazı gazetecilerin tam zamanlı işinden gönüllü olarak ayrılıp kendi hesabına çalışmayı tercih ettikleri görülürken, bazılarının da işsiz kalmaları dolayısıyla zorunlu olarak freelance çalıştıkları anlaşılmıştır. Katılımcıların %31,7'sinin freelance gazeteci olarak çalışmaya başlamadan önce tam zamanlı, güvenceli ve sürekli bir işte gazetecilik yaptığı bulunmuştur. Aynı zamanda katılımcıların %13'ü kısmi zamanlı bir işte gazetecilik yapıyorken, %18'inin ise freelance gazeteciliğe başlamadan önce öğrenci olduğu, %16,7'sinin ise işsiz olduğu görülmektedir. Katılımcıların %52'si freelance gazeteciliğe ek olarak kendi hesabına başka işlerde de çalıştığını belirtmiştir. Freelance gazeteciliğe ek olarak kısmi zamanlı bir işte çalışanların oranı ise %17,85 olarak bulunmuştur. Tam zamanlı, güvenceli ve sürekli bir işte çalışıyorken freelance gazetecilik yapanların oranı ise %8,33 olarak tespit edilmiştir. Katılımcıların işsizlik durumunu ölçmek için son 4 hafta içinde başka bir iş arama girişiminde bulunup bulunmadıkları sorulmuştur. Katılımcıların %81,3'ünün ilgili soruya "hayır" yanıtını vermiştir. Katılımcıların %18,7'si ise son 4 hafta içinde başka bir iş arama girişiminde bulduklarını belirtmiştir. Bu soruyla bağlantılı olarak katılımcılara tam zamanlı, güvenceli bir iş bulmanız halinde freelance çalışmayı bırakır mısınız sorusu sorulmuştur. Katılımcıların %73'ü "hayır" yanıtını vermiştir. Sadece %27'si evet demiştir.

Katılımcıların iş bulma stratejileri arasında sıklıkla (%41,3) meslek otoriteleri ya da meslek örgütleri tarafından yapılan tavsiyeler önemli yer tutmaktadır. Aynı zamanda sosyal ağların da sıklıkla (%37,7) iş bulma stratejileri arasında yer almaktadır. Freelance gazetecilerin piyasada iş bulmak için en fazla kullandıkları yöntemlerin sosyal ağlar ve sektördeki bağlantıları olduğu görülmektedir.

4.3. Ücret

Yapılan görüşmelerde freelance gazetecilerin yaşadıkları en temel finansal sorunlarından birisi ücretlerde yaşanan düşüş diğeri ise ücretin zamanında ya da hiç alınamaması olduğu anlaşılmıştır. Bununla birlikte, medya endüstrisinde freelance ve diğer atipik çalışanların sayısındaki artıştan kaynaklanan ticarileşmeye bağlı olarak gazeteciler arasında rekabet de tespit edilen önemli sorunlardan biridir.

Gazetecilerin son yıllarda yaşadığı en büyük sorun ücretlerin giderek düşmesidir. Katılımcıların yıllık elde ettiği gelir, ortalama 20.000 ila 35.000 TL arasındadır (%44,3). Bu grubun %22,3'ü ise yıllık elde ettikleri gelirlerinin %50 ila %70'lik kısmını freelance gazetecilikten kazanmaktadır. Ankete katılanların yarısından fazlası (%71,3), yıllık 35.000 TL'den daha az kazandığını belirtmiştir. Toplam katılımcıların sadece %23,6'sının yıllık gelirlerinin %75'ten fazlasını freelance gazetecilikten elde ettiği anlaşılmaktadır.

Freelance gazetecilerin hastalık izni, tatil ücreti ya da emeklilik tazminatı gibi haklara sahip olmaması genel ücret oranlarının düşmesine neden olmaktadır. Ekonomik açıdan bakıldığında, freelance gazetecilere, ortalama gazeteciden daha düşük bir ücret ödenmektedir. Hatta birçoğunun asgari ücretin bile altında olduğu görülmektedir (Nies & Pedersini, 2003). Fransa'da freelance gazeteciler sendikalarına, 2012 yılında kazandıkları ücretin 12 yıl önce kazandıkları ücretten daha az olduğunu bildirmişlerdir (Herman, 2012: 71). Özellikle son yıllarda rekabetin yoğun olarak hissedildiği iş piyasasında üretilen haberin fiyatı düşmektedir. Bu durum, haberin değerinin ve kalitesinin azalmasına yol açarak freelance çalışanların alacağı ücreti de düşürmektedir. Görüşme yapılanlardan biri bu konudaki görüşünü şöyle açıklamıştır:

"Freelance gazetecilik eskiden iyi bir gelir elde edebileceğin bir meslekti. Fakat şimdi çok sayıda atipik çalışan gazeteci var. Ben bir haber için 500 TL istediğimde diğeri ben aynı haberi 300 TL'ye satıyorum diyebiliyor. Zaten ajanslardan haber satın almak daha ucuz olabiliyor. Eğer yabancı ajanslarla çalışmıyorsan sadece freelance gazetecilik yaparak hayatını idame ettirmen zor." (KG6)

Kurumsal bir gazetecinin üretim araçları başta olmak üzere bütün ihtiyaçları kurum tarafından karşılanmaktadır. Oysa freelance çalışanlar, üretim araçlarını kendileri tedarik etmek ve haber üretim sürecinin bütün aşamalarının maliyetini kendi imkânları ile karşılamak zorundadırlar. Bununla birlikte haberin fiyatı, kelime ya da tıklanma sayısı veya haber konusu baz alınarak belirlenmektedir. Yayıncı ya da editör, freelance gazeteciden bitmiş bir haberi satın almaktadır. Dolayısıyla haberi üretenler sarf edilen zaman ve katlanılan çaba bu alışverişte ücrete dahil edilmemektedir. Gollmitzer (2014: 836) medya kuruluşlarının ve yayıncıların sadece bitmiş ürünü satın almaya başladığından beri harcanan sürenin karşılığının çalışanlara ödenmediğini ifade etmektedir. Cohen (2011: 121) ise yayıncıların freelance yazarların bu durumundan/ödenmemiş emek sürelerinden yararlandığını ileri sürmektedir.

Freelance gazetecilerin, özellikle müşteri ya da iş portföyünü artırmak için daha fazla haber yazması gerekmektedir. Bir freelance gazeteci bu husus ile ilgili görüşlerini şöyle ifade etmiştir:

"...Haber kaynağına gidebilmek için arkadaşımдан borç aldığım olmuştur. Doğu'da zor bölgelerde fotoğrafçektim. Oradaki zor koşulları bizzat kendim de yaşadım. Silah sesleri altında yağmur çamur demeden o bölgeden kaçan insanlarla beraber günlerce yürüdüm. Hatta hasta olan yaşlı bir adamı taşımaya yardımcı olduk. Haber üretirken ya da fotoğraf çekerken çok uzun zaman olay yerinde kalabiliyorsun. Tehlikeli bölgelerde hayatını riske atabiliyorsun. Dolayısıyla haber için çektiğin fotoğraflara sıradan bir ürüne olduğu gibi

değer biçilmesine üzülüyorum. Bir fotoğraftaki kareye ücret ödeniyor. Oysa siz o fotoğraf karesi için bir ay oradaki insanlarla o zorlukları yaşıyorsunuz." (KG13)

Medya ve kültür endüstrilerinde çalışanlar, diğer çalışanlardan farklı niteliklere ve motivasyonlara sahiptir. Yaptıkları işe ilişkin gerekli bazı beceriler, çalışanların doğasında bulunmaktadır. Bu sektörlerde çalışanlar, ürettikleri nesnelere önemsemektedir. Çünkü onlar kişiye özgü yeteneklerin bir ürünüdür. Ek olarak pek çok akademisyen (Deuze, 2008; Caves, 2003: 75; Banks, 2010: 252), kültür çalışanlarını diğer çalışma türlerinden farklı olarak konumlandırmakta ve bu alanda çalışanları benzersiz işçiler olarak görmektedir. Neilson ve Rossiter (2005: 10), bu sektörlerde bulunan işçileri güdüleyen esas unsurun yaratma arzusu ya da "sanat için sanat" üretme çabası olduğunu ifade etmektedir. Gazetecilerin işlerine verdikleri önem ve bağlılık kabul edilse de diğer taraftan gazeteciler de hayatlarını idame ettirebilmek için para kazanmak zorundadır.

Freelance gazeteciler, düşük ücret sorununun yanında yaptıkları iş karşılığında alacakları ücreti de zamanında alamama sorunu ile karşılaşmaktadırlar. Katılımcıların yaklaşık 1/3'ü ise ücretini çoğunlukla zamanında alamadıklarını belirtmiştir. Bu kişilerin ücretlerini zamanında ya da hiç alamamalarının sebeplerinden biri işverenlerle iş anlaşmalarını yazılı bir sözleşmeye dayalı gerçekleştirmemeleridir. Analiz sonuçlarına göre katılımcıların sadece %31,3'ü, 'işlerinin tümünde' yazılı bir anlaşma karşılığında iş yapmaktadır. Görüşme yapılan freelance gazetecilerin tümü yayıncı ile anlaştıkları ücreti hiç alamadıkları en az bir ya da iki olay yaşadıklarını anlatmıştır. Dolayısıyla bu durum, görüşme yapılan tüm gazetecilerin ifade ettiği en büyük sorunlardan biridir. Görüşme yapılan kişilerden biri görüşünü şöyle ifade etmiştir:

"...Şu ana kadar çalıştığım yabancı ajanslar hariç yaptığım işin ücretini neredeyse hiç zamanında alamadım. Yabancı ajansların ücret konusunda hassasiyetleri çok yüksek. Çalıştığım hiçbir yabancı ajansla bu konuda sorun yaşamadım. Oysa Türk yayıncılar onlar gibi değil. Erteleyebiliyorlar ya da bir kısmını verip kalanını sonraki bir tarihte almama söylüyorlar. Fakat söyledikleri tarih geldiğinde de parayı almak kolay olmuyor. Bazen alacağım olmasına rağmen adamların peşinden koştuktan bıktığım için parayı almaktan vazgeçiyorum. Elimde yazılı bir sözleşme de olmadığı için elimden gelen bir şey olmuyor." (KG2)

Tam zamanlı freelance çalışan gazeteciler, geçimlerini buradan elde ettikleri gelir ile sağladıklarından dolayı ücretlerini zamanında ya da hiç alamadıkları durumlarda sonuçları da ağır olmaktadır. Bilindiği gibi freelance gazeteciler haber üretim sürecini ağır şartlarda ve yüksek maliyetlerde gerçekleştirmektedir. Ücretin alınmaması durumunda gazetecinin maddi kayıpları daha da büyük olmaktadır.

"Benim için en büyük sıkıntı ücreti alamamaktı. Özellikle iki olayda ücretimi alamamıştım ve bu beni çok üzmüştü. Suriye'ye gitmiştim haber için. Kelle koltukta gittim diyebilirim. Zor şartlarda haberi yaptım ve ajansa gönderdim. Haber için olmamış dediler ve paramı vermeyiz dediler. Paramı almak için baya bir uğraştım. Hukuki bir süreci başlatmam gerekiyordu. Onunla da uğraşmak istemedim. Çünkü elimde yazılı bir sözleşme yoktu. Sadece sözlü bir anlaşma yapmıştık. e-Mail yazışmaları vardı ispatlayabilirdim ama uğraşmadım." (KG7)

Üretim faktörlerinden emeğin fiyatı olan ücretin hem iktisadi hayatta hem de sosyal hayatta çeşitli etkileri olmaktadır. Ücret, çalışan insanların gelirini ve hayat seviyesini belirlemektedir. Bu yüzden iş yasaları ücreti güvence altına almış ve çalışanın ücretinin zamanında ve tam olarak ödemesi gerektiğini vurgulamıştır. Oysa freelance çalışma, özünde güvencesiz bir çalışma biçimidir ve ücretle ilgili her türlü sorun da çalışma biçiminin doğasından kaynaklanmaktadır.

4.4. Çalışma Süreleri ve İş- Yaşam Dengesi

Freelance çalışma, esnek bir çalışma biçimidir ve çalışanlar düzenli çalışma saatlerine sahip değildir. İş aldıkları dönemde uzun çalışma saatlerine sahip olmalarına rağmen, iş alamadıkları zamanlarda çalışmamakta ya da farklı işler yapmaktadır. Yapılan anket sonuçlarına göre katılımcıların haftada ortalama 35 saat çalıştığı görülmektedir. Tabii bu genel bir durumu yansıtmamaktadır. Ancak freelance çalışanlar sürekli olarak çalışmamaktadır. İş aldığımda yoğun olarak çalışmakta, işi bitirip teslim ettikten sonra yeni iş alana kadar boş kalabilmektedir. Ya da farklı alanlarda işler yapabilmektedir.

Tablo: 2
Çalışma Süreleri (Haftalık)

	F	%
1-8 saat	40	13,3
8-16 saat	45	15,0
16-24 saat	84	28,0
24-32 saat	92	30,7
2-40 saat	28	9,3
40-48 saat	6	2,0
48 saat ve üstü	5	1,7
Toplam	300	100

Bazı freelance çalışanlar, iş aldıkları dönemde işi zamanında bitirebilmek için 24 saat çalıştıklarını ifade etmiştir. Katılımcıların %48,3’ü freelance olarak gece de çalıştığını belirtmiştir.

Araştırmada freelance gazetecilerin, çalışma süreleri ve iş yaşam dengesi konusunda bazı sorunlara vurgu yaptığı görülmüştür. Araştırmaya katılanlar esnek çalışma saatlerinin olmasının bir yandan çalışanlara cazip avantajlar sunduğunu diğer yandan da kısıtlı zaman içerisinde yoğun bir çalışma temposuna sahip olduklarını ifade etmişlerdir. Bazen işi bitirmek için yeterli zamanın olmadığına ya da çalışma zamanları üzerinde kontrol eksikliği olduğuna yönelik görüşleri olmuştur.

Genel olarak freelance çalışma esnek çalışma biçimi olduğu için çalışanın kendisi ve ailesi için daha fazla boş zamana sahip olduğu düşünülmektedir. Oysa bu da tam manasıyla gerçeği yansıtmamaktadır. Çünkü freelance gazeteciler içerik üretme görevleri dışında işle ilgili farklı birçok iş de yapmaktadır. Bu durumu görüşülen kişilerden biri şöyle ifade etmiştir:

“Freelance gazetecilik farklı bir iş, farklı bir meslek. Onu belirli mesai saatleri aralığına sıkıştıramazsınız. 24 saat gazetecilik yapar bir gazeteci. Düşünür, okur, kurgular, yaratıcıdır. Her ortamda her konudan bir haber çıkar mı düşüncesiyle yaşar hayatını.” (KG8)

Görüşülen kişilerin neredeyse tamamı freelance çalışmanın kendilerine sunduğu esnek çalışma olanaklarından keyif aldıklarını; ancak sürekli tetikte olmak zorunda olduklarını ifade etmiştir. “Haftada yedi gün çalışmak” ve “boş zamanlarında da işle ilgili görevler yapmak” gibi ifadeleri görüşülen kişilerin çoğu onaylamışlardır.

Freelance çalışanlar, onları çalışmaya davet eden kurumun iç düzenlemesine ve çalışma saatlerine tabi değildir, fakat öte yandan talep edilmiş iş, son teslim tarihine kadar teslim edilmelidir. Bunun için freelance çalışan kendi çalışma saatlerini düzenlemek ve diğer sorumluluklarını yerine getirmek zorundadır. Bu da çalışma hayatı ve özel hayatın iç içe geçmesine yol açmaktadır. Görüşülen freelance gazetecilerden biri görüşünü şöyle ifade etmiştir:

“Freelance gazeteci için haber konusunu düşünmek ve bulmak bile uzun bir mesai gerektirir. Haber konusunu bulduktan sonra eğer seyahat etmesi gerekiyorsa ulaşım için kaynak bulması gerekir. Gerekli üretim araçlarını tedarik etmesi gerekir. Olay yerine herkesten önce ulaşım, olayın en ilgi çekici yönlerini keşfedip yaratıcı bir bakış açısıyla onu içerik haline getirmesi gerekir. Ardından bu haberi etkili pazarlama yöntemleriyle satıp para kazanır. Tabii tanınmış ve çevresi olan bir gazeteci için durum bu kadar karamsar değil. Ama büyük çoğunluk benim gibi bir süreç yaşar.” (KG3)

Görüşülen diğer gazetecilerden biri ise bu durumu şöyle açıklamıştır:

“Ben kadrolu çalıştığım dönemden daha fazla çalışıyorum artık. Çünkü neyi haber yapacağını, nasıl yapacağını, çalışmanın planlamasını, sürelerini, riskleri, dağıtım vs. her şeyi sizin düşünmeniz gerekiyor. Örneğin; öncelikle haber yapacak konuyu düşünmeniz lazım. Konuyu bulduktan sonra haber konusundaki olaya nasıl ulaşacağını, doğru zamanı, üretim araçlarını falan her şeyi sizin düşünüp programlaman lazım.” (KG9)

Freelance çalışmanın sağladığı esneklik; çalışma ve boş zaman arasındaki sınırı belirsiz hale getirmektedir. Bu belirsizlik, bireyin özgür hareket etme davranışını da kısıtlamaktadır. Belirli bir tarihte haberi yetiştirme kaygısı ya da çeşitli müşteriler için daha fazla haber üretme baskısı ile hareket etme eğilimi, esnek çalışmanın avantajlarını sadece bir yanılsamadan ibaret olduğunu göstermektedir.

Kapitalist bakış açısıyla boş zaman, çalışmanın yeniden üretimi için gerekli yaşam ve zaman alanıdır. Dolayısıyla boş zaman kavramı çalışma dışı alanda, çalışma zamanında oluşan yorgunluğun giderilmesine olanak sağlayacak hizmetleri kapsamaktadır (Aytaç, 2002: 233). Oysa freelance çalışanlarda boş zaman ve çalışma zamanı iç içedir. Yeni kapitalizmde esnek çalışma biçimleri, çalışma zamanının sınırlarını aşındırarak boş zaman kavramını da maniple etmektedir (Omay, 2008: 123). Anket verilerine göre freelance çalışma saatlerinin gazetecilerin yaşam kalitesini olumsuz etkilediğine yönelik yargıya katılımcıların %35’i katılıyorum, %36,3’ü ise katılmıyorum yanıtını vermiştir. Bu yargıya

katılanların ve katılmayanların dağılımının birbirine yakın olduğu görülmektedir. Katılımcılar freelance çalışarak kendilerine daha fazla zaman ayarabildiklerini belirtmiştir. Bu görüşe katılıyorum ve kesinlikle katılıyorum diyenlerin oranı %66 olarak tespit edilmiştir. Görüşülen kişilerden biri ise görüşünü şöyle ifade etmiştir:

"Freelance çalışmanın sunduğu esnekliği seviyorum. Her gün belirli saat aralığında çalışma yapma gibi bir zorunluluğum yok. Ama bu daha az çalışıyorum anlamına gelmiyor. İş anlaşması yaptığımda neredeyse o işi yetiştirmek için gece geç saatlere kadar çalışıyorum. İş olmadığı zamanlarda bile her gittiğim yerde olaylara haber gözüyle bakıyorum ve değerlendiriyorum. Zihnimde sürekli bu olur. Sürekli okumak ve araştırma yapmak zorundayım. Hafta sonu sektördeki eventlere, söyleşilere katılıyorum. Hem çevremi genişletiyorum hem de kendime potansiyel müşteriler buluyorum. Dolayısıyla aslında 7 gün 24 saat çalışıyorum." (KG2)

Özellikle dijital teknolojilerin gelişmesiyle birlikte yeni iş modelleri ve iş yapma biçimleri ortaya çıkmıştır. Artık iş yapmak için belirli saatlerde bir ofiste bulunma zorunluluğu yoktur. Çalışana belirli bir mekân ve zamandan bağımsız olarak işini yapabilmesine olanak sağlayan teknolojiler ortaya çıkmıştır. Fakat bu teknolojiler, çalışan üzerindeki kontrol alanının daha da genişlemesine yol açarak iş yaşam dengesini bozmaktadır.

4.5. Motivasyon

Freelance çalışmaya yönelik popüler söylem, işsizlik oranlarındaki artışa bağlı olarak gazetecilerin zorunlu olarak freelance çalışmaya itildikleridir. Yapılan görüşmeler neticesinde katılımcıların bu yönde görüşleri olmakla birlikte tam tersi bir eğilim de tespit edilmiştir.

Anketten elde edilen verilere göre freelance çalışma, çalışanlara esnek çalışma programı (kesinlikle katılanlar ve katılanlar %76,7), daha fazla özerklik ve özgürlük (kesinlikle katılanlar ve katılanlar %66) özellikle düşünce ve ifade özgürlüğü (kesinlikle katılanlar ve katılanlar %52,7) sunduğu, bürokratik sorumluluklardan kurtulmalarına olanak sağladığı için tercih edilmektedir. Aynı zamanda kendi niteliklerine uygun iş bulamadığı için freelance çalışmak zorunda olduğunu düşünenler de bulunmaktadır (kesinlikle katılanlar ve katılanlar %47,6).

Katılımcılarda genel olarak freelance çalışmaya iten/çeken motivasyon iki farklı yaklaşımla ele alınabilir. Öncelikle gazeteciler, piyasada kendi niteliklerine göre bir iş bulamadıkları ya da işten çıkarıldıkları için zorunlu olarak freelance çalışmaya yönelmektedir. Kendi hesabına çalışma, işsizliğe alternatif bir istihdam yaratma yöntemi olarak özellikle son yıllarda önem kazanmıştır. Çünkü yaratıcılık ve yenilikçilik ile yüceltilen kendi hesabına çalışma biçimi, istihdam yaratma ve ekonomik büyüme için bir itici güç olarak görülmektedir. Özellikle kadınların, yaşlı ve gençlerin de işgücü piyasasında daha fazla yer almasıyla kendi hesabına çalışma, hükümetlerin de işsizliğe çare olarak desteklediği önemli bir ekonomi politikası haline gelmiştir (Startiené vd., 2010: 262). Diğer yaklaşıma göre ise freelance çalışma gazetecilere birçok fırsat da sunmaktadır. Özellikle

esnek çalışmanın sunduğu avantajlar, çalışanları freelance çalışmaya yönelten en önemli motive edici unsurların başında yer almaktadır. Nitekim freelance çalışma, kendi hesabına çalışma biçimi olarak özünde barındırdığı özerklik, özgürlük gibi özellikler sayesinde gazetecilik kimliği ile de son derece uyumlu bir çalışma biçimidir. Görüşme yapılan gazetecilerin çoğu freelance çalışmanın hem olumlu hem de olumsuz yönleri olduğunu belirtmiştir. Ancak katılımcılar, çoğunlukla freelance çalışmanın çekici unsurlarına vurgu yapmıştır. Görüşülen kişilerden biri görüşünü şöyle açıklamıştır:

"Freelance gazetecilikte beni en çok cezbeden şey istediğim içeriği istediğim yaklaşımla hazırlayabilmektir. Özgürsün bir kere. Bir gazeteci için bu çok önemli. Çünkü gerçek gazeteciler bunu bir meslekten öte bir yaşam biçim olarak görüyor ve engellendiği takdirde bu yaşamında da dengesizliklere yol açıyor. Öncelikle kişi kendisiyle hesaplaşıyor yazdıkları için." (KG9)

Freelance çalışma tercihi, gazetecilerin yaşam biçimleriyle ve hayattan beklentileriyle de ilgilidir. Medya çalışanlarının çoğu için kurumsal bir yerde tam zamanlı çalışmak çok arzu ettikleri bir durum değildir. Görüşme yapılan kişilerden biri kendisini şöyle ifade etmiştir:

"Ben kimseden emir alıp iş yapamam. Doğrularım vardır. Hayata belli bir pencereden bakırım. Asla vazgeçmeyeceğim değerlerim vardır. Gazeteciler, kamuoyuna bilgi aktarır, gerçek bilgiyi aktarır. Ben birilerine yakın olmak için bu değerlerimden vazgeçemem. Benim için paradan ziyade özgürlük ve rahat yaşam önemli. Bu benim yaşam felsefem." (KG4)

Ancak, görüşme sürecinde freelance gazetecilerin anlatımlarından yola çıkarak ortaya çıkan gerçek şudur ki freelance çalışanların gerçek deneyimleri, özerkliğin ya da özgür olmanın söylemden öteye geçemediğidir. Herhangi bir tehditle karşı karşıya kalan kapitalizm, varlığını sürdürebilmek için yeni üretim biçimleri ve buna uygun kontrol mekanizmaları her zaman geliştirmiştir. Dolayısıyla freelance çalışmada da özerklik olgusu tartışmalı bir konudur. Freelance gazetecilerin emek süreci üzerindeki bireysel kontrolleri sadece bir yanılsamadan ibaret olabilmektedir.

"Freelance gazeteci olarak çalışıyor olsam da para kazanmam gerekiyor, kiramı ödemem gerekiyor ve hayatımı devam ettirmem gerekiyor. Bunları yapabilmek için de hazırladığım haber içeriğini satabileceğim müşterilerin olması gerekiyor. Ne kadar dirensem de yine istedikleri gibi bir haber hazırlamak zorunda kalabiliyorsun." (KG10)

Yine benzer bir görüşü farklı bir biçimde anlatan gazetecinin ifadesi şöyledir:

"Haber üretmek için olay yerine gittiğinizde birçok gazetecinin de orada olduğunu görürsünüz. Freelance gazeteci olarak sizin onlardan çok daha farklı, orijinal ve ilgi çekici bir içerik oluşturmanız gerekir ki bu haberi satabilesiniz. Bu baskı, haberi üretirken tek kontrol mekanizmasının kendiniz olduğu gerçeğini ortadan kaldırıyor. Çünkü eğer haberlerini satabildiğin belirli bir kitlen yoksa sektörün taleplerine uygun ve hatta diğer gazetecilerden daha ilgi çekici haber üretmek zorundasın." (KG3)

İktidarlar ve sermaye grupları medyanın kamuyu etkileme gücünün farkındadır. Dolayısıyla kendi meşruiyetlerini korumak ve devam ettirmek amacıyla iletişim kanallarını denetim altında tutmuşlardır. Başta basını denetlemek için baskı ve sansür gibi mekanizmalara başvurarak basını denetim altında tutmayı amaçlamışlardır. Böyle bir ortamda freelance gazetecilerin tam anlamıyla özerk ve bağımsız olduklarını iddia etmek doğru bir yargı olmayacaktır. Çünkü freelance gazeteciler, ürettikleri içeriği satabildikleri ölçüde para kazanabilmektedir. Dolayısıyla freelance gazetecilerin ürettikleri içerik, bakış açıları, yaklaşımları ve savunduğu değerler ölçüsünde paraya dönüşmektedir. Bu nedenle, işlerini güvence altına alıp sürekliliğini sağlayabilmek için işverenlere/editörlere hitap eden hikâyeler üretmek zorunda kalmaktadırlar.

4.6. Sendikal Temsil ve Toplu Pazarlık

Freelance gazetecilerin en önemli sorunlarından birisi sendikalara üye olamamalarıdır. Ülkemizde freelance gazetecilerin sendikalara üye olması hususunda yasal engeller mevcuttur. Katılımcıların %97,7'si sendikaya üye değildir ve dolayısıyla toplu pazarlık haklarından yoksundur.

Yapılan görüşmelerde freelance çalışanların sendikaların kendi çıkarlarını en iyi şekilde temsil edeceğine yönelik inançlarının da oldukça düşük olduğu anlaşılmaktadır. Görüşme sürecinde katılımcıların çoğunluğunun vurguladığı bir sorun dikkat çekmektedir. Görüşülen kişilerin ofis dışındaki bir ortamda tek başına çalışma eğiliminin olması, sosyal ilişkilerin gelişmesi için olası fırsatları sınırlandırmıştır. Bu tür bir çalışma davranışı, kolektif emekçi kimliğinin oluşumunu engellemektedir. Bu da sendikal bilince zarar vermektedir. Bu konuda görüşme yapılan kişilerden birinin yanıtı şöyledir:

"Sendikaya üye değilim. Hiç üye olmadım ve üye olmayı düşünmedim bile. Zaten kurumsal bir gazetede çalışırken sendikaya üye olsaydım beni kesin işten atarlardı. Çünkü onların onayladığı sendikaya üye olmazdım. Bence Türkiye'de sendika kültürü yok. Sendikalara güvenmiyorum. Sendika nasıl koruyacak hakkımı? Koruyacak bir mekanizma yok ki." (KG7)

Freelance gazetecilerin ve özellikle genç gazetecilerin sendikal örgütlenme dışında yeni örgütlenme modellerine sahip oldukları görülmektedir. Sendikalar, freelance çalışanların gözünde sadece belirli problemleri çözmeyi hedefleyen sınırlı girişimlere odaklanmaktadır ve yeni gelişmeleri takip etmemektedir.

"Sendikalara gitmiyoruz. Kendi dayanışma odaklı ağlarımız var. O kanallar aracılığıyla bilgi sağlıyoruz. Sendika, bir kurumdur. Oysa biz kurumsal olan her şeyi reddediyoruz." (KG1)

Görüşme yapılan freelance gazetecilerin neredeyse tamamının sendikal örgütlenme konusunda bakış açıları olumsuzdur.

4.7. Kariyer ve Nitelikler

Esnek çalışma biçimlerinin yaygınlaşması ile örgüt merkezli kariyer yaklaşımları yerini ben merkezli kariyer yaklaşımlarına bırakmaktadır. Artık bireyin kendi kariyerini kendisinin yönettiği bir süreç söz konusudur. Kariyer yaklaşımları, örgütün yönlendirmesinden bağımsız olarak bireysel kontrol yoluyla gerçekleşmektedir. Böylece sınırlı geleneksel örgüt merkezli kariyer yaklaşımları sınırsız kariyer yaklaşımlarına dönüşmektedir.

Gazetecilerin farklı kariyer beklentileriyle freelance çalışmaya yöneldiği görülmektedir. Anket araştırmasına katılanların %72’si “freelance gazetecilik, portföyümü artırma imkânı sunmaktadır” yargısına ‘katılıyorum ve kesinlikle katılıyorum’ seçeneğini işaretlemiştir. Freelance gazetecilik, “iş öğrenme ve tecrübe etme fırsatı sağlamaktadır” yargısına ‘kesinlikle katılıyorum ve katılıyorum’ diyenlerin oranı %73’tür.

Kurumsal bir yerde tam zamanlı gazeteci olarak çalışanların freelance çalışmaya yönelen sebeplerden biri çalıştıkları kurumda kariyerler yollarının kapalı olmasıdır. Dolayısıyla gazeteciler, freelance çalışarak sahip oldukları networkü genişletmek istemektedirler. Görüşme yapılan on beş kişiden yedisi kurumsal gazetecilik alanında çalışarak mesleğe başlamasına rağmen gazetecilerin sadece üçünün kadrolu olarak çalıştığı anlaşılmıştır. Diğerleri ise sözleşmeli çalışmıştır. Mesleğe kurumsal bir basın kuruluşunda çalışarak başladığını ifade eden katılımcıların üçü, zaman içerisinde oluşan olumsuz koşullar nedeniyle kurumdan ayrılıp freelance çalışmaya yöneldiğini ifade etmiştir. Katılımcılardan biri şöyle bir açıklama yapmıştır:

“Uzun yıllar bir basın kuruluşunda sözleşmeli ama tam zamanlı çalıştım. Buradan ayrılıp freelance çalışmaya yönelmemdeki sebep emeğimin sömürüldüğünü hissetmemdir. Ben kendim işten ayrılmayı tercih ettim. Çünkü uzun yıllar çalışmama rağmen kadroya alınmıyordum ve bunu hazmedemedim. Aynı şartlarda çalıştığım kişilerden daha az maaş alıyordum ve sosyal haklarım kısıtlıydı. O zaman kariyerimi kendim yönetmeliyim dedim ve ayrıldım. Şimdi sadece freelance gazetecilik yapıyorum ve kariyerimi bu şekilde yönetiyorum.” (KG9)

Freelance çalışmak, gazetecilerin kariyer süreçlerinde önemli bir deneyimdir. Gazeteciler freelance çalışarak yeni insanlar tanımakta ve böylece networklerini genişletmektedirler. Çeşitli müşteriler için çalışma fırsatı aynı zamanda portföylerini de zenginleştirmektedir.

“Ben uzun yıllar CNN Türk’te çalıştım. Sonra baktım işler iyi gitmiyor. Yani gazetecilik bozuluyor. Ben böyle gazetecilik yapmak istemedim ve kurumdan ayrılarak freelance çalışmaya başladım. Freelance çalışma benim kariyerimde önemli bir aşamaydı. Çünkü camiada zaten kendinizi kanıtladığınızda siz müşteri aramıyorsunuz, adamlar size geliyor. Haber yaptığınız kişiler sizin kariyer portföyünüzde önemli bir değer oluyor. Network ağınız ne kadar geniş ve güçlü ise camiada bonservisiniz de o kadar yüksek oluyor.” (KG7)

Freelance çalışmayı portföy kariyer ya da çok yönlü kariyer yaklaşımları çerçevesinde değerlendirmek gerekir. Bir freelance çalışanın kariyer süreci, sadece bir

kurumdaki dikey yapıyı bağlantılarla açıklanamaz. Tam zamanlı çalışma deneyimleri de dahil olmak üzere kurduğu bütün iş bağlantılarını ve farklı zamanlarda gerçekleştirdiği çalışma deneyimlerini kapsamaktadır. Dolayısıyla freelance gazetecilerin kariyer süreçlerine katkı sağlayan en önemli unsur, birlikte çalıştıkları müşterilerin sayısı ve niteliğidir. İş bağlantıları ne kadar güçlü olursa sektörde iş bulmaları ve tanınmaları da o kadar fazla olmaktadır.

Freelance gazetecilerin etkili bir kariyer yönetimi için sahip olması gereken bazı nitelikler vardır. Bu niteliklerin neler olduğu sorusuna katılımcılar hem metin yazarlığı, hem videografi, hem de fotoğraf çekebilme konularında nitelikli (kesinlikle katılıyorum %25, katılıyorum %45,3), etkin sosyal medya kullanımına sahip (kesinlikle katılıyorum %24,7, katılıyorum %49,3), web ve mobil için içerik geliştirme yeteneklerine sahip (kesinlikle katılıyorum %24,3, katılıyorum %47), girişimci özelliklere sahip (kesinlikle katılıyorum %33, katılıyorum %42,7), etkin iletişim becerilerine sahip olunmalıdır (kesinlikle katılıyorum %34, katılıyorum %42,3) yanıtlarını vermiştir.

Dijital gelişmelerin bir sonucu olarak yeni medya biçimlerinin ortaya çıkışı ve çevrimiçi sosyal ağların yükselişi, medya ortamını yeniden şekillendirmiştir. Basın organları da bu değişime adapte olmaktadır. Değişen iş modelleri çerçevesinde istihdam edeceği gazetecilerde yeni beceriler ve nitelikler aramaktadır. Freelance gazetecilerin bilgisayar ve internet teknolojileri alanında yeterli donanımına sahip olmaları gerekmektedir. Çünkü freelance gazeteci haberin kaynağından dağıtımına kadar bütün süreçleri kendisi gerçekleştirmektedir. Dolayısıyla teknik bilgiye sahip olması gerekmektedir. Görüşme yapılan gazetecilerden biri bu durumu şöyle açıklamıştır:

"Mobil teknolojilerini kullanmayı bilmek çok önemli hale geldi. Çünkü artık bütün işi onun aracılığıyla yapıyoruz. Önceden fotoğrafçı kendi işini yapıyordu, kameraman kendi işini yapıyor haber içeriğini hazırlayan da kendi uzmanlık alanında iş yapıyordu. Oysa artık sadece bir kişi bütün bu farklı işleri yapmak zorunda. Dolayısıyla bütün bu becerilere sahip olması gerekiyor. Aksi halde piyasada var olamaz. Çünkü freelance gazeteci sadece bir haberi bulan, yazan ve raporlayan kişiden çok daha fazlasıdır. Sosyal ağları takip etmeli, değişik bilgisayar programları konusunda becerikli olmalıdır." (KG13)

Bir gazetecinin haber içeriğini kurgulamasının yanında fotoğraf çekebilme ve video oluşturabilme yeteneklerine sahip olması önemlidir. Aynı zamanda gazetecilerin bir web sayfası üzerinden bilgi paylaşımını gerçekleştirebilmeleri için web sayfası oluşturabilmelidir.

4.8. Sosyal Güvenlik

Ücret konusunda yaşanan sorunlara bağlı olarak ortaya çıkan diğer önemli sorun ise sosyal güvenceden yoksunluk halidir. Freelance gazeteci, ürettiği içerikle ilgili yayıncı ile bir ücret anlaşması yapmakta, fakat bu ücret sadece söz konusu içeriğe karşılık olarak belirlenmektedir. Yayıncı, gazetecinin sosyal güvenlik ödemelerini yapmamaktadır. Oysa gazeteci, haberden elde ettiği gelir ile sosyal güvenlik ödemelerini de kendisi gerçekleştirmektedir. Dolayısıyla gelirin düzensiz ve belirsiz olması, sosyal güvenlik

ödemelerinin de yapılamamasına yol açmaktadır. Nitekim freelance gazeteciler, ya sosyal güvenlik ödemelerini isteğe bağlı olarak kendileri yapmak zorundadır ya da aynı anda farklı bir işte de çalışıyorsa iş yaptığı işveren tarafından ödenmelidir.

Katılımcıların %7’sinin sosyal güvenlik ödemelerini freelance gazeteci olarak çalıştığı işveren/ajans/müşteri yapmaktadır. %41,7’si “sosyal güvenlik prim ödemelerini freelance gazeteciliğe ek olarak yaptığı işin işvereni öderken, %28,7’si sosyal güvenlik ödemelerini kendilerinin gerçekleştirdiğini belirtmiştir. Katılımcıların %22,7’si ise sosyal güvenlik kurumuna kayıtlı değildir. Görüşme yapılan gazetecilerin tümünde sosyal güvenlik konusu önemli bir sorun olarak görülmektedir. Bu konuda görüşme yapılan bir gazeteci görüşünü şöyle ifade etmiştir:

“Sosyal güvenlik konusunda freelance gazeteci olarak çalıştığım kurum bana hiçbir katkı sağlamıyor. Kesinlikle hiçbir şey. Ben hala SGK prim ödemelerine başlamadım. Çünkü oraya ödeme yapmak için para ayıramıyorum. Kazancım sadece kiramı, faturalarımı ve temel ihtiyaçlarımı karşılamaya yetiyor.” (KG2)

Freelance çalışanlar, kendi hesabına çalışan olarak tanımlandıkları için mevcut yasal düzenlemeler özel koşullarını dikkate almamaktadır. Yasal düzenlemeler, standart istihdam ilişkisine sahip olan işçileri koruyucu düzenlemelere yer verdiği için standart dışı istihdam ilişkilerine sahip çalışanlar yasal düzenlemelerin dışında yer alabilmektedir.

“Freelance gazetecinin hiçbir sosyal güvencesi yoktur. Ben de sosyal güvenlik ödemelerimi birkaç yıldır yapamıyorum. Elde ettiğim gelir anca geçimimi sağlıyor. Kiramı ve faturalarımı ödüyorum. Aynı zamanda bir sonraki işe kadar bu paranın bana yetmesi gerekiyor.” (KG11)

Görüşme yapılan freelance gazetecilerin sosyal güvenliğe ilişkin algılarında bazı farklılıklar olsa da genellikle benzer deneyimler yaşadıkları görülmektedir. Çoğunluğu ödemelerini sadece freelance gazetecilikten elde ettiği gelir ile karşılayamadıklarını belirtmektedir.

5. Sonuç ve Değerlendirme

Bu çalışmada, Türkiye’de freelance gazetecilerin çalışma koşulları analiz edilmiştir. Bu kapsamda freelance gazetecilerin işgücü piyasası bileşenlerinden istihdam ve işsizlik durumu, ücret durumu, çalışma süreleri, iş yaşam dengesi, sosyal güvenlik durumu, kariyer ve nitelikler, motivasyon ve sendikal temsil durumu incelenmiştir. Nicel ve nitel verilerin toplandığı saha araştırması, freelance gazetecilerin çalışma koşullarına odaklanarak, freelance çalışmanın kavramsallaştırılmasına yönelik teorik ve saha araştırmasının sınırlı olduğu freelance çalışma alanına yönelik pratik katkılar sağlamıştır.

Freelance çalışma, çeşitli sektörlerde farklı uygulamalara sahip olsa da çalışmanın doğası gereği benzer pratiklere sahiptir. Araştırmanın odak noktasını freelance gazeteciler oluşturmasına rağmen elde edilen bulgular gig ekonomisinde freelance çalışma pratiği hakkında hem nicel hem de nitel veriler sunmaktadır. Medya sektörü, freelance çalışmanın daha fazla olduğu bir işgücü piyasasına sahiptir. Bu yüzden çalışma freelance gazetecilerin

deneyimleri ve çalışma koşulları üzerinde odaklanarak freelance çalışma deneyiminin kavranmasına da katkı sağlamaktadır. Gig ekonomisine ve freelance çalışanlara yönelik yapılacak çalışmalarda önemli bir veri kaynağı olacağı düşünülmektedir.

Freelance çalışma olgusunu, iki yüze sahip bir Roma tanrısı olan Janus ile tasvir etmek yanlış olmayacaktır. Janus'un bir yüzü ileriye bakarken, diğer yüzü geriye bakmaktadır. Freelance çalışma'nın da iki yüzü bulunmaktadır. Bir yüzü, güvencesiz bir çalışmayı temsil ederken, diğer yüzü özgür bir çalışma ortamına atıf yapmaktadır. Bu çalışma, Freelance çalışma'nın iki yüzü olduğuna dair yapılan tartışmalara ve nispeten saha araştırmasının yetersiz olduğu bir işgücü grubunun çalışma koşullarını ortaya çıkarması nedeniyle literatüre katkı sağlamaktadır. Elde edilen veriler gazetecilik özelinde freelance çalışmanın bir yandan sosyal haklardan uzak ve güvencesiz bir çalışmayı temsil ettiği diğer yandan girişimci ruha, yaratıcı ve yenilikçi özelliklere sahip yeni nesil işgücü için geleneksel çalışma kalıplarının ötesinde özgür bir çalışma ortamı sunduğuna dair görüşleri desteklemektedir.

Araştırmada medya endüstrisinde freelance gazetecilerin bir yandan geçici ve istikrarsız işlerde çalıştıkları ve dolayısıyla iş, istihdam ve gelir güvencesine sahip olmadıkları diğer yandan esneklik, özerklik, özgürlük gibi faktörlerin gazetecileri freelance çalışmaya iten temel motivasyonlar olduğu görülmüştür. Freelance çalışma, özellikle genç gazetecilere, kariyer süreçlerinde işi öğrenme ve kendilerine iyi bir portföy oluşturma fırsatı sunmaktadır. Nitelikler açısından ele alındığında ise freelance gazetecilerin başarılı bir kariyere sahip olabilmek için spesifik bir alanda uzmanlaşmaları yerine çok yönlü özelliklere sahip olmaları ve web teknolojilerini etkin biçimde kullanmaları gerektiği saptanmıştır. Freelance çalışma, gazetecilere esnek çalışma saatleri vadetmektedir. Özerk çalışmayı isteyen birçok freelance gazeteci için bu durum tercih sebebidir. Esnek çalışma saatlerine rağmen, düzensiz çalıştıklarından ve kendi iş süreçlerinin yönetimini kendilerinin organize etme zorunluluğundan dolayı freelance gazetecilerin iş yükleri düşünüldüğünün aksine fazla olduğu görülmektedir. Freelance çalışanların daha fazla boş zamana sahip olduğu ve boş zamanını daha kaliteli biçimde tükettiği düşüncesi tam manasıyla gerçeği yansıtmamaktadır. Çünkü freelance gazetecilerin içerik üretme görevleri dışında iş ve müşterilerle ilgili pek çok görevi de bulunmaktadır. Aslında freelance çalışmanın sağladığı esneklik, çalışma ve boş zaman arasındaki sınırı bulanıklaştırmaktadır. Araştırmada haber konusunu bulma aşamasından ona ulaşma, içeriğini oluşturma ve haberi satacağı müşterileri bulma aşamasına kadar tüm süreci freelance çalışanın yönetmek ve portföyündeki müşterilerle ilişkilerin sürekliliğini sağlamak için ayrıca çaba göstermek zorunda olduğu tespit edilmiştir. Tüm bunlar iş-yaşam dengesini kurmada önemli zorluklar olarak kabul edilebilir. Haberin toplanmasından yayınlanmasına kadar olan tüm süreçte rol almalarına rağmen ücret sadece haberin fiyatı olarak ödendiği ve bu süreçte katlanılan diğer tüm maliyetlerin göz ardı edildiği görülmektedir. Freelance gazeteciler açısından tespit edilen en önemli sorunlar, düşük ücret ve ücretin zamanında ya da hiç alınmaması ve buna bağlı olarak sosyal güvenlik ödemelerini gerçekleştirme noktasında yaşanan güçlüklerdir. Freelance gazeteciler, bir işverene bağlı olarak çalışmadıkları için sosyal güvenlik ödemelerini kendileri yapmak zorundadır. Freelance gazetecilerin süreklilik arz eden bir geliri olmadığı için de sosyal güvenlik ödemelerini çoğu gazeteci yapamadığı elde ettikleri gelire sadece

temel ihtiyaçlarını karşıladıkları tespit edilmiştir. Son olarak freelance gazetecilerin kendi aralarında yeni örgütlenme deneyimlerine sahip oldukları, fakat sendikal kültüre sahip olmadıkları görülmektedir.

Son yıllarda “girişimcilik” yaklaşımı temelinde “ultra esnek” çalışma biçimleri, özerklik, özgürlük kavramları ile süslenerek özellikle yeni jenerasyon için cazip hale getirilmektedir. Freelance çalışma biçimi de bunlardan biridir. Son yıllarda işgücü piyasası, istikrarlı veya sürekli istihdam ile karakterize edilen bir piyasadan, isteğe bağlı, freelance veya koşullu bir işgücünün norm haline geldiği geçici veya sözleşmeli istihdamın hâkim olduğu “gig ekonomisine” kaymaktadır. Medya endüstrisi yapısı gereği zaten güvencesiz çalışmanın yaygın olarak görüldüğü bir piyasayı temsil ederken bu eğilim diğer sektörlerde de benzer bir biçimde seyretmektedir. Medya endüstrisi, son yıllarda işten çıkarmalarda yaşanan artışın ve gazetecilik mesleğine giriş yapan işgücü arzını karşılayacak yeterli talebin olmayışının bir sonucu olarak güvencesizliğin yeni normal hale geldiği bir piyasaya dönüşmektedir. Bu durum, haberin kalitesini aşındıran ve güvenilirliğini sarsan bir sonuç da ortaya çıkarmaktadır. Zira rekabetçi bir medya ortamında, ticari kaygıların ve ekonomik sorunların fazla olduğu piyasalarda mesleki etik ilkelerine de daha az dikkat edileceğini belirtmek yanlış olmayacaktır. Öyle ki medya, insanların algı, düşünce ve değerlerini biçimlendirebilme gücü dolayısıyla kültürün ve gündelik gerçeklerin oluşmasında büyük bir öneme sahiptir. Yeni teknolojilerin yükselişi ve yeni bilgi üretme ve tüketme yolları bilgiye erişimi daha kolaylaştırmaktadır. Ancak bunun freelance gazetecilerin çalışma koşulları ve işyerindeki refahı üzerinde olumsuz etkisi olmaktadır.

Sosyal Politika disiplini temelinde bakıldığında hem akademik literatürde hem de emek dünyasında gig ekonomisi ve freelance çalışmaya olan ilginin giderek arttığı görülmektedir. Gig ekonomisinde freelance çalışan sayısı tüm dünyada hızla artmaktadır. Özellikle bilişim sektöründe freelance çalışma giderek yaygınlaşmaktadır. Dijital emek platformları aracılığıyla iş bulmanın olanaklı hale geldiği günümüz dijital ortamda freelance çalışma yeni nesil çalışma biçimi olarak lanse edilmektedir. Bundan sonraki araştırmaların odağında dijital emek platformlarında freelance çalışan işgücünün çalışma deneyimlerinin yer alması literatüre önemli katkılar sağlayacaktır. Ayrıca freelance çalışmanın hukuki statüsünün oluşturulmasına dönük çalışmaların başlatılması da bir gereklilik olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kaynaklar

- Alkhatib, A. & M.S. Bernstein & M. Levi (2017), “Examining Crowd Work and Gig Work Through The Historical Lens of Piecework”, in: *Proceedings of the 2017 CHI Conference on Human Factors in Computing Systems - CHI’17*.
- Aytaç, Ö. (2002), “Boş Zaman Üzerine Kuramsal Yaklaşımlar”, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(1), 231-260.
- Baines, S. (1999), “Servicing the Media: Freelancing, Teleworking and ‘Enterprising’ Careers”, *New Technology, Work and Employment*, 14(1), 18-31.
- Baki, A. & T. Gökçek (2012), “Karma Yöntem Araştırmalarına Genel Bir Bakış”, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(42), 1-21.

- Banks, M. (2010), "Autonomy Guaranteed? Cultural Work and the "Art-Commerce Relation", *Journal for Cultural Research*, 14(3), 251-269.
- Barlage, M. & A. van den Born & A. van Witteloostuijn (2019), "The Needs of Freelancers and the Characteristics of 'Gigs': Creating Beneficial Relations between Freelancers and Their Hiring Organizations", *Emerald Open Research*, 1, 1-19.
- Brown, T. (2009), "The Gig Economy", *The Dailybeast*, <<http://www.thedailybeast.com/the-gig-economy>>, 5.12.2019.
- Burke, A. (2011), "The Entrepreneurship Enabling Role of Freelancers: Theory with Evidence from the Construction Industry", *International Review of Entrepreneurship*, 9(3), 28.
- Burke, A.E. & F.R. FitzRoy & M.A. Nolan (2008), "What Makes a Die-Hard Entrepreneur? Beyond the 'Employee or Entrepreneur' Dichotomy", *Small Business Economics*, 31(2), 93.
- Caves, R.E. (2003), "Contracts between Art and Commerce", *The Journal of Economic Perspectives*, 17(2), 73-83.
- Clinton, M. & P. Totterdell & S. Wood (2006), "A Grounded Theory of Portfolio Working Experiencing the Smallest of Small Businesses", *International Small Business Journal*, 24(2), 179-203.
- Cohen, N.S. (2011), "Negotiating Writers' Rights: Freelance Cultural Labour and the Challenge of Organizing", *Just Labour*.
- Cohen, N.S. (2013), *Freelance Writers and Collective Organization in*, York University, Toronto.
- Cohen, N.S. (2016), *Writers' Rights: Freelance Journalism in a Digital Age*, McGill-Queen's Press.
- Çiğdem, S. & E. Erdoğan (2019), "Medya Endüstrisinde Yeni Bir Prekarizasyon Süreci Olarak Freelance Çalışma", *Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 7(2).159-169.
- Davenport, J. (2006), "UK Film Companies: Project-Based Organizations Lacking Entrepreneurship and Innovativeness?", *Creativity and Innovation Management*, 15(3), 250-257.
- Deakin, S. & F. Wilkinson (2005), *The Law of the Labour Market: Industrialization, Employment and Legal Evolution*, Oxford University Press, Newyork.
- Deuze, M. (2005), "What is journalism?: Professional Identity and Ideology of Journalists", *Sage Publications*, 6(4), 442-464.
- Deuze, M. (2008), "Understanding Journalism as Newswork: How It Changes, and How It Remains the Same", *Westminster Papers in Communication & Culture*, 4-23.
- Dex, S. & J. Willis & R. Patterson & E. Sheppard (2000), "Freelance Workers and Contract Uncertainty: The Effects of Contractual Changes in the Television Industry", *Work, Employment & Society*, 14(2), 283-305.
- Dosen, I. & M. Graham (2018), *Labour Rights in the Gig Economy: an Explainer*, Victorian Parliamentary Library & Information Service.
- Edstrom, M. & M. Ladendorf (2012), "Freelance Journalists as a Flexible Workforce in Media Industries", *Journalism Practice*, 5(5-6), 711-721.
- Emirgil, B.F. (2010), "Yeni Kapitalizmde Emegi Sorunsallaştırmak: Emegin Maddi-olmayan Görünümleri", *Çalışma ve Toplum*, (1), 221-238.
- EY Global (2018), *How the Gig Economy is Changing the Workforce*, <https://www.ey.com/en_gl/tax/how-the-gig-economy-is-changing-the-workforce>, 15.11.2019.

- Franklin, B. & M. Hamer & M. Hanna & M. Kinsey & J.E. Richardson (2005), *Key Concepts in Journalism Studies*, Sage.
- Fraser, J. & M. Gold (2001), "Portfolio Workers: Autonomy and Control amongst Freelance Translators", *Work, Employment & Society*, 15, 679-697.
- Friedman, G.C. (2014), "Workers without Employers: Shadow Corporations and the Rise of the Gig Economy", *Review of Keynesian Economics*, 2(2), 171-88.
- Fudge, J. (2003), "Labour Protection for Self-Employed Workers", *Just Labour*, 3, 36-44.
- Gabel, J.T. & N.R. Mansfield (2003), "The Information Revolution and Its Impact on the Employment Relationship: An Analysis of the Cyberspace Workplace", *Am. Bus. LJ*, 40, 301.
- Gill, R. (2007), *Technobohemians or the New Cybertariat? Mew Media Work in Amsterdam a Decade After the Web*, The Institute of Network Cultures, <http://www.networkcultures.org/_uploads/17.pdf>, 04.01.2020.
- Gollmitzer, M. (2014), "Precariously Employed Watchdogs?", *Journalism Practice*, 8(6), 826-841.
- Graham, M. & M.A. Anwar (2019), "The Global Gig Economy: Towards a Planetary Labour Market?", *First Monday*, 24(4), <<https://doi.org/10.5210/fm.v24i4.9913>>.
- Green, D.D. & C. Walker & A. Alabulththim & D. Smith & M. Phillips (2018), "Fueling the Gig Economy: A Case Study Evaluation of Upwork.com", *Management and Economics Research Journal*, 04(April), 104, <<http://doi.org/10.18639/merj.2018.04.523634>>.
- Handy, C.B. (1995), *The Empty Raincoat*, Arrow Business.
- Heeks, R. (2017), "Digital Economy and Digital Labour Terminology: Making Sense of the 'Gig Economy', 'Online Labour', 'Crowd Work', 'Microwork', 'Platform Labour', etc.", *Development Informatics Working Paper*, Paper No. 70 Digital.
- Henninger, A. & K. Gottschall (2007), "Freelancers in Germany's Old and New Media Industry: Beyond Standard Patterns of Work and Life?", *Critical Sociology*, 33, 43-71.
- Herman, G. (2012), *Mapping Changes in Employment in the Journalism and Media Industry EFJ-EURO-MEI-Mapping-Project*, <<https://archive.org/details/EFJ-EURO-MEI-Mapping-Project>>, 25.12.2019.
- Huws, U. & N.H. Spencer & D.S. Syrdal (2017), *Work in the European Gig Economy: Research Results from the UK, Sweden, Germany, Austria, the Netherlands, Switzerland and Italy*, FEPS - Foundation For European Progressive Studies.
- IFJ (2012), *Labour Rights*, <<http://www.ifj.org/issues/labour-rights/>>, 09.10.2018.
- ILO (2014), *Employment Relationships in the Media and Culture Industries*, Geneva.
- Istrate, E. & J. Harris (2017), *The Future of Work: The Rise of the Gig Economy*, National Association of Counties, November.
- Kalleberg, A.L. (2000), "Nonstandard Employment Relations: Part-Time, Temporary and Contract Work", *Annual Review of Sociology*, 26, 341-365.
- Kalleberg, A.L. (2011), *Good Jobs, Bad Jobs: The Rise of Polarized and Precarious Employment Systems in the United States, 1970s-2000s*, New York: Russell Sage.
- Kansikas, J. (2007), "Disguised Employment - The Nature of Forced Entrepreneurship", *EJBO Electronic Journal of Business Ethics and Organization Studies*, 12(2), 49-56.

- Lepanjuuri, K. & R. Wishart & P. Cornick (2018), *The Characteristics of Those in the Gig Economy*, <https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/687553/The_characteristics_of_those_in_the_gig_economy.pdf>, 10.11.2019.
- Manyika, J. & S. Lund & R. Kelsey & J. Mischke & M. Deepa & J. Bughin (2016), *Independent Work: Choice, Necessity, and the Gig Economy*, McKinsey Global Institute.
- Massey, B.L. & C.J. Elmore (2011), "Happier Working for Themselves", *Journalism Practice*, 5(6), 672-686.
- McKercher, C. (2009), "Writing on the Margins: Precarity and the Freelance Journalist", *Feminist Media Studies*, 9(3), 370-374.
- McRobbie, A. (2002), "From Holloway to Hollywood: Happiness at Work in the New Cultural Economy", içinde: P. Du Gay & M. Pryke, *Cultural Economy: Cultural Analysis and Commercial Life*, London: SAGE, 87-114.
- Mellows-Facer, A. vd. (2017), "Self-employment and Gig Economy", House of Commons Work and Pensions Committee, *Thirteenth Report of Session, 2016-17*, London.
- Minter, K. (2017), "Negotiating Labour Standards in the Gig Economy: Airtasker and Unions New South Wales", *The Economic and Labour Relations Review*, 28(3), 438-454.
- Moore, A. (2018), *Gig ? Sharing ? The Changing Workplace and The New Self-Employed Economy*, <<https://reason.org/wp-content/uploads/2018/05/sharing-gig-self-employed-economy-workplace.pdf>>, 12.11.2018.
- Morgan, G. & P. Nelligan (2018), *The Creativity Hoax: Precarious Work in the Gig Economy*, Anthem Press.
- Muntaner, C. (2018), "Digital Platforms, Gig Economy, Precarious Employment, and the Invisible Hand of Social Class", *International Journal of Health Services*, 48(4), 597-600.
- Nahtigal, N. (2008), *Labor Relations in the Media in South Eastern European Countries. Labor Relations and Media: Analyzing Patterns of Labor Relations in the Media of Seen PM Member Countries*, Moldova.
- Neilson, B. & N. Rossiter (2005), "FCJ-022 from Precarity to Precariousness and Back Again: Labour, Life and Unstable Networks", *The Fibreculture Journal*, 5, 19.
- Nies, G. & R. Pedersini (2003), *Freelance Journalists in the European Media Industry*, European Federation of Journalists.
- Omay, U. (2008), "Boş Zamanın Manipülasyonu ve Çalışma", *ISGUC The Journal of Industrial Relations and Human Resources*, 10(3), 122-147.
- Örnebring, H. (2018), "Journalists Thinking about Precarity: Making Sense of the New Normal", *ISOJ*, 8(1), 109.
- Platman, K. (2004), "Portfolio Careers" and the Search for Flexibility in Later Life", *Work, Employment & Society*, 18(3), 573-599.
- PwC (2019), "Gig Economy Report: Employment Status", *PwC Legal*, <<https://www.pwclegal.be/en/documents/may-2019-gig-economy-report.pdf>>, 16.12.2019.
- Rouse, M. (2016), *What is Gig Economy?*, <<http://whatis.techtarget.com/definition/gig-economy>>, 25.12.2019.
- Sandelowski, M. (2000), "Combining Qualitative and Quantitative Sampling, Data Collection, and Analysis Techniques in Mixed-Method Studies", *Research in Nursing & Health*, 23(3), 246-255.

- Saundry, R. & M. Stuart & V. Antcliff (2007), "Broadcasting Discontent-Freelancers, Trade Unions and the Internet", *New Technology, Work & Employment*, 22, 178-191.
- Schmidt, F.A. (2017), *Digital Labour Markets in the Platform Economy. Mapping the Political Challenges of Crowd Work and Gig Work*, Freidrich Ebert Stiftung.
- Smith, V. & B. Halpin (2019), "Non-standard Work and Non-standard Workers", içinde: G. Gall, *Handbook of the Politics of Labour, Work and Employment*, UK: Elgar, 281-297.
- Stanford, J. & L.F. Vosko (2004), "Challenging the Market: The Struggle to Regulate Work and Income", içinde: J. Stanford & L.F. Vosko, *Challenging the Market The Struggle to Regulate Work and Income*, Québec: McGill-Queen's University Press, 3-30.
- Startienė, G. & R. Remeikienė & D. Dumčiuvienė (2010), "Concept of Self-employment", *Economic and Management*, 15, 262-274.
- Storey, J. & G. Salaman & K. Platman (2005), "Living with Enterprise in an Enterprise Economy: Freelance and Contract Workers in the Media", *Human Relations*, 58(8), 1033-1054.
- Tawny, P. (2017), *The Gig Economy of the 18th Century*, <<http://www.bbc.com/capital/story/20170721-the-gig-economy-of-the-18th-century>>, 11.12.2019.
- Tench, R. & J. Fawkes & D. Palihawadana (2002), "Freelancing: Issues and Trends for Public Relations Practice", *Journal of Communication Management*, 6(4), 311-322.
- Todolí-Signes, A. (2017), "The Gig Economy: Employee, Self-Employed or the Need for a Special Employment Regulation?", *Sage Publications*, 23(2), 193-205.
- Tucker, D. (2002), *"Precarious" Non-Standard Employment - A Review of the Literature*, Wellington, New Zealand.
- TÜİK (2019), *İşgücü İstatistikleri*, Eylül 2019, <<http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=30688>>, 23.12.2019.
- Uzunoglu, S. (2018), "Gazeteci Emeğinin Dönüşümü ve Güvencesizleşme: Türkiyeli Dijital Haber Odalarının Serbest Muhabirleri Üzerine Bir Çalışma", *Hacettepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Kültürel Çalışmalar Dergisi*, 5(2), 195-218.
- Walters, E. & C. Warren & M. Dobbie (2006), *The Changing Nature of Work: A Global Survey and Case Study of Atypical Work in the Media Industry*, International Federation of Journalists, Switzerland.
- Welter, F. (2011), "Contextualizing Entrepreneurship-Conceptual Challenges and Ways Forward", *Entrepreneurship Theory and Practice*, 35(1), 165-184.
- Willnat, L. & D.H. Weaver (2014), *The American Journalist in the Digital Age: Key Findings*, Bloomington, IN: School of Journalism, Indiana University.
- Wood, A.J. & M. Graham & V. Lehdonvirta & I. Hjorth (2019), "Good Gig, Bad Gig: Autonomy and Algorithmic Control in the Global Gig Economy", *Work, Employment and Society*, 33(1), 56-75.
- Wood, A.J. & V. Lehdonvirta & M. Graham (2018), "Workers of the Internet Unite? Online Freelancer Organisation Among Remote Gig Economy Workers in Six Asian and African Countries", *New Technology, Work and Employment*, 33(2), 95-112.
- Yazıcıoğlu, Y. & S. Erdoğan (2014), *SPSS Uygulamalı Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, (4.Baskı). Ankara: Detay Yayıncılık.
- Yıldırım, A. & H. Şimşek (2013), *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, (9. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Çiğdem, S. & E. Erdoğan (2020), "Türkiye'de Freelance Gazetecilerin Çalışma Koşulları", *Sosyoekonomi*, Vol. 28(46), 243-269.